

1. La música, la dansa i les festes populars. De 3 a 8 anys.

MOVIMENT
DE CENTRES
D'ESPLAI
CRISTIANS

1. Presentació: La festa

'Festa' és un mot que al llarg de la història ha multiplicat enormement les seves accepcions.

Avui parlem de la festa de Nadal, de la festa major, de la festa de l'esport, de les festes gastronòmiques, de la festa que es va fer a la discoteca el cap de setmana, de la festa xinesa de port aventura, de la festa del gremi de pagesos, de la festa del barri, de la festa de final de curs a l'escola, de la festa de l'escuma, de la festa del club Súper3, de la festa de la cervesa que organitza el bar de la cantonada... Vivim en una festa perpètua en el sentit més banal de la paraula.

La nostra societat, la nostra llengua, ha agafat un mot preexistent amb un significat ben concret i li ha atorgat unes noves fronteres molt més àmplies. La indústria del lleure i el consum

ha estat determinant en l'extensió del concepte inicial i en la multiplicació del seu ús.

Aquest fet ha comportat que diversos estudiosos hagin opinat que la festa, en el seu sentit inicial, ha desaparegut. Tanmateix, les nombroses pàgines que descriuen les festes o que diversos investigadors han dedicat per parlar i opinar de les festes i les celebracions que tenen lloc en el territori català, evidencien que alguna cosa seguim commemorant any rere any, en múltiples dates. I és que probablement, el que avui vivim les persones no és el mateix que fa cinc, cent o cinc-cents anys, perquè la festa és, abans que res, un cos viu i, per tant, en constant moviment. Això explica la mateixa banalització del seu significat.

2. Criteris essencials de la festa

Una festa, primer de tot és una **celebració** i aquest caire de celebració sempre hi és present.

La segona característica de la festa és que comporta un trencament amb la quotidianitat, és a dir, comporta una **pausa**.

Una altra característica que ens remet al context de la festa és que comporta una **identitat** (sola o compartida) i, a més a més, una **cerimònia** o un motiu de ser.

Sense aquesta litúrgia, la festa deixa de ser-ho; és a dir, si trenquem la part formal o cerimonial, deixa de tenir sentit.

Un altre aspecte molt important de la festa és la **participació**.

Si ets en una festa i la mires des de fora sense intercedir per res en el seu desenvolupament, no la vius i no formes part d'aquest ritual.

Per últim i lligat a la participació, hi ha la **representació** de cara enfora; el tarannà, la imatge visual...

Totes les característiques que formen part i determinen la nostra identitat són motiu de festa (tu mateix, la teva família, el poble, la comarca... i alhora també les teves aficions personals i el pensament polític).

Amb la festa, reconstruïm la nostra identitat, tant personal (qui ets), com social (a qui convides).

3. El calendari de festes

Les festes, repartides al llarg de l'any, es classifiquen en dos tipus segons el seu sentit. Hi ha dos tipus de calendaris:

- El solar, que té les dates fixes.
- El lunar, que és mòbil i mai no s'escau a la mateixa data.

De totes maneres, però, el calendari festiu té un inici i un final marcats i inamovibles, on el punt d'inflexió és el Nadal.

Per Nadal tot comença (el tió i l'arbre es carreguen de fruits nous) i segons la religió cristiana, que és la que hem adoptat tradicionalment en la nostra societat i la nostra cultura, per Nadal neix el Sol, que és Jesús.

La Setmana Santa s'associa al renaixement del sol, amb la primavera i la floració del medi natural, però el punt culminant de l'efervescència d'aquest sol és per Sant Joan, on encenem la foguera per allargar la llum del sol durant tota la nit. A més a més, se li demana al sol que porti fecunditat a les terres.

Per tots sants, en canvi, tot mor; la terra no fa fruit, i nosaltres recordem els nostres morts per acompanyar la terra en la seva tristesa. Les nostres tradicions donen sentit a les nostres vides i ens aporten una identitat.

A continuació explicarem quatre de les festes populars que hem considerat com a més comunes en el dia a dia dels infants:

La Castanyada
El Nadal
El Carnestoltes
Sant Jordi

Tanmateix, les escoles i els espais també realitzen treballs relacionats amb la festa local de la població o d'alguna tradició, com Sant Antoni, La Candelària... D'altres realitzen la jornada de portes obertes, la nit dels mussols o d'estels, dijous gras, el dia del teatre, la setmana cultural, les sortides de colònies, visites lúdiques i/o culturals, festes solidàries...

4. Les quatre festes més populars

4.1 LA CASTANYADA

4.1.1 DESCRIPCIÓ I ORIGEN DE LA CASTANYADA

L'arribada de la tardor suposa una transformació de la natura: les fulles canvien el seu color, es tornen grogues, vermelles i marrons, comencen assecar-se i el vent les arrenca dels arbres. Els prats també groguegen i les flors es panseixen. Les castanyes maduren i cauen dels arbres, mentre que, a finals de setembre i fins al novembre, en què arriben els primers freds, després dels calorosos dies de pluja, surten i creixen els bolets al bosc. També les nits es van allargant, enfosqueix més aviat i els dies es fan més curts i freds.

Paral·lelament a aquestes transformacions naturals, s'intensifiquen les feines del camp, començant així un nou cicle agrícola, i els pastors, a causa del fred, baixen de la muntanya per posar el bestiar als estables. Aquestes circumstàncies ambientals determinaven un canvi de comportament dins els costums de les antigues societats agràries i ramaderes que durant tota la temporada tardor i d'hivern se submergien en un món tancat que propiciava les relacions familiars i unes reflexions sobre certs valors culturals. Un d'aquests valors, el de la mort, pren una importància fonamental, i explica en certa manera l'ordre de celebracions de tipus familiars que ara ens ocupa: la festa de Tots Sants.

Aquesta celebració té els seus orígens històrics a principis del segle VII, quan el Papa Bonifaci IV (609) en comptes de fer enderrocar el panteó de Roma, temple pagà dels déus que Marc Agripa havia fet construir en honor de Júpiter, el va purificar i el va consagrar en honor a la Verge i a Tots els Sants Màrtirs. Tot i que fou el papa Gregori IV, dos segles més tard, qui designà l'1 de novembre per a la celebració d'aquesta festa per a tot l'Occident cristià. A finals del segle X –per influència de l'ordre de Cluny– s'afegí a aquesta festa una altra dedicada a pregar pels fidels difunts. És per això que, en el calendari litúrgic, després del dia de Tots Sants se celebra el dia dedicat als difunts.

L'origen popular, però, d'aquesta festa sens dubte s'impregna, pel marcat caràcter cristià de les societats abans esmentades, de totes aquestes connotacions religioses, encara que les transforma en funció de tradicions més antigues o senzillament per derivacions de tipus estacional. Així, la castanya, que juntament amb els moniatos i altres fruits secs són propis d'aquesta estació, esdevé tradicionalment un protagonista d'aquesta festa.

Era freqüent des del començament de la tardor veure pels carrers parades de castanyes i les castanyeres amb els seus paraments característics (fogó, llum, sacs plens de castanyes i draps de llana per mantenir les castanyes ben calentes) i els seus vestits (faldilles amples, davantal i mocador gros), reclamant l'atenció sobre els seus productes:

“Calentes i grosses,
qui en vol, ara que fumen?”

I que la gent menuda parodiava:

“Calentes i pudentes,
De les vuit les set dolentes.
De les vuit les set dolentes,
qui en vol, ara que fumen?”

La referència a vuit castanyes és perquè aquesta era la quantitat que en donaven a Barcelona per un “quarto” fins que l'Ajuntament els va fer pagar un cànon de venda i varen haver de reduir el nombre de castanyes per paperina.

Així, els costums populars d'aquesta festa són principalment de tipus gastronòmic: “ Per Tots Sants, castanyes i panellets”, segons la dita popular.

Antigament i en molts pobles, es feia la castanyada en comú i al voltant d'una foguera es menjaven les castanyes i es bevia vi, costum que encara perdura i que es manifesta en una mena d'obligació de menjar col·lectivament panellets, per una banda, i les castanyes torrades i els moniatos escalivats per l'altra, acompanyats de vi dolç, malvasia o mistela.

Sembla ser que aquesta celebració col·lectiva és un aspecte residual de l'àpat funerari que envolta el culte als morts, ja que era usual en les religions primitives la celebració d'àpats al voltant de les tombes dels avantpassats; i així com les castanyes són el fruit del temps, els panellets són un record dels antics pans votius que s'oferien als morts per al seu viatge cap al més enllà. Aquests pans estaven fets amb productes d'aquesta època de l'any i que no es descompassaven, com ara els panellets.

L'endemà de Tots Sants és el dia commemoratiu dels morts o fidels difunts i tradicionalment coincideix amb el període de la sembra. Aquest fet es relaciona amb el fet que els pobles antics creien en la resurrecció de l'ànima i veien una certa analogia d'aquesta amb les llavors soterrades i els ressorgiment de les espigues pletòriques de gra. A partir d'aquesta convicció, es generen creences i ritus de caràcter màgic que establien una relació entre els difunts i les llavors.

4.1.2 PROPOSTA D'ACTIVITATS

LA CASTANYADA

NOM DE L'ACTIVITAT, BLOC 'TALLER': LA CASTANYADA, BALLADA

Edat participants: 8-9 anys

Objectius:

- . Conèixer les característiques de la festa de la castanyada.
- . Conèixer l'origen i el perquè de la dansa de la castanya.
- . Gaudir del fet de ballar en grup.
- . Ser conscient de les possibilitats de moviment del nostre cos.
- . Compartir i participar activament d'una festa i una ballada popular.
- . Fer grup.

Grups

El nombre de participants ha de ser nombrós (de 10 a 30), i per ballar la dansa necessitarem parelles de nen i nena, però no és indispensable.

Material necessari:

- . Espai ampli (exterior o interior) i lliure d'objectes
 - . Equip de música
 - . Fragments musicals
 - . Enregistrament de la cançó o música en directe.
- "El Galop, danses catalanes i jocs dansats"

Ed. TRAM, *El sac de Danses*

La Castanya; El Galop2, núm. 12

Descripció a grans trets del que es vol fer: l'activitat en si proposa celebrar la festa de la castanyada amb els infants de l'espai, utilitzant el recurs educatiu de la dansa i l'expressió del cos.

Seqüenciació de l'activitat: (proposta didàctica)

Durada: tres hores, una tarda d'espai.

ACTIVITAT 1: ENDEVINALLES

Per motivar l'activitat, presentem als infants l'ingredient bàsic de la festa de la castanyada, amb una o dues endevinalles. Quan ho hagin descobert, els diem que per poder coure les castanyes, com antigament es feia als pobles, haurem de ballar una dansa, i així celebrar tots junts la festa.

Té pell com les persones
i és bona per menjar,
surten quan comença el fred
i en donen per tot l'any.
(la castanya)

Tres vestits has de llevar-me
ans d'arribar-me a la pell:
el primer, punxant-te els dits,
el segon, foc encenent;
el tercer és la camisa
i al moment em queda tret.
Calentoneta t'agrado,
I, per fer-me passar el fred,
a les brases em condemnes
per a satisfer el gust teu.
(la castanya)

ACTIVITAT 2: EXERCICIS D'EXPRESSIÓ I ESCALFAMENT

Per escalfar el cos i posar-nos en moviment, proposem als nens el joc següent:

Repartits equitativament en dos grups, o bé tots alhora, escollim una persona per representar mitjançant la mímica els següents refranys populars lligats al tema de la castanyada i la tardor, que estaran escrits en algun suport per donar-los pistes a l'hora d'endevinar-los:

- Fins que els castanyers siguin florits, no us tragueu roba del llits.
- Qui no juga no torra castanyes.
- Uns treuen les castanyes del foc, i altres se les mengen.
- Per Tots Sants, castanyes i cargols amb banyes.
- Per Tots Sants deixa el vano i treu els guants.
- Per Tots Sants, capes i mocadors grans.
- Per Tots Sants, els blats sembrats i tots els fruits a casa guardats.

Amb un fragment musical de suport, que ens evoqui una escena de fred i tardor, proposem als infants, les escenes següents:

- Imitar els moviments de la castanyera que va al bosc, sacseja l'arbre, cauen les castanyes, les torra i les ven als nens que hi van a comprar-les.
- Representació de fenòmens atmosfèrics de la tardor: pluja, vent, fosc, arbres que perden fulles...
- Representació del fred i de com abrigar-se: fregar-se i escalfar-se les mans, tremolar de fred, posar-se la bufanda, els guants...

ACTIVITAT 3: DANSA DE LA CASTANYA

Proposem als infants aprendre la dansa de la castanya, per poder coure les castanyes i celebrar la castanyada tots junts.

Descripció i origen de la dansa:

En alguns pobles del Pallars, el dia de Tots Sants, es passava per les cases del poble a recollir castanyes, que posteriorment es torraven a la plaça, i tothom participava de la festa.

Molt sovint, es ballaven danses com la de la castanya, on els balladors joves aprofitaven el decurs de la dansa per a agafar-se de les mans amb la parella. Els músics, no massa participants d'aquesta modernitat, deixaven de tocar fins que els vailets es deixaven anar.

Lletra:

(la lletra d'aquesta cançó, anava variant any rere any)

Vora el foc tinc la mainada,
que castanyes fa torrar,
quan estiguin bufadetes
el gatet hi jugarà,
el gatet hi jugarà,
el gatet hi jugarà.

La castanya reinflada
pega bot i fuig del foc;
Qui té la sort d'agafar-la
no ha d'anar a plegar-la a l'hort,
no ha d'anar a plegar-la a l'hort,
no ha d'anar a plegar-la a l'hort,

Estructura musical: A A B

Blocs de moviment:

Posició inicial:

Dos cercles concèntrics de parelles encarades. Els nens a dins amb les mans a la cintura, i les nenes a fora amb les mans agafades a la faldilla.

Estructura i passos de dansa:

. A la primera i segona frase musical (A A) fem el pas de l'espolsada, que consisteix a llançar el peu dret per davant de l'esquerre, mentre ens recolzem sobre l'esquerre, i el mateix a la inversa.

. Quan la frase musical diu: bu-fa-**DE**-tes, posem els peus junts. Quan diu: el ga-**TET**, piquem una vegada amb les dues mans, i quan diu: hi ju-ga-**RÀ**, piquem una vegada amb les dues mans de la parella.

. En la repetició de la frase (B), ens agafem amb la dreta de la parella a l'alçada de les espatlles, i fem un molinet amb pas de galop d'una volta sencera, i en retornar al punt de partida, ens desplaçem una mica cap a l'esquerra, i quedem canviats de parella.

. Repetim la dansa fins que totes les nenes han ballat amb tots els nens.

Orientacions didàctiques:

. Cal treballar molt bé la melodia de la cançó per tal d'aturar-nos en el moment precís. Per tant, proposem als nens l'audició de la cançó, mentre portem la pulsació damunt les cuixes.

Quan ens trobem amb els accents coreogràfics de la cançó, podem picar tres cops de mans.

. També podem escoltar la cançó i posar-nos drets en el moment de l'aturada.

. Ens podem posar les sabates a les mans i, agenollats a terra, fem la seqüència de moviments com si les mans fossin els peus.

. Per practicar els canvis de parella, podem fer-ho amb les sabates dels nens en dos cercles concèntrics, o bé en una filera. Els diem on han d'anar a parar amb el gir i ho practiquem.

Hi ha tota una sèrie de balls recollits per Joan Amades al Costumari català que fan referència al temps de la tardor i la castanyada, com són el ball del forn i el ball dels collidors de castanyes.

Avaluació:

Objectius:

. Conèixer les característiques de la festa de la castanyada.

. Conèixer l'origen i el perquè de la dansa de la castanya.

. Gaudir del fet de ballar en grup.

. Ser conscient de les possibilitats de moviment del nostre cos.

. Compartir i participar activament d'una festa i una ballada popular.

. Fer grup.

4.2. EL NADAL

4.2.1. DESCRIPCIÓ I ORIGEN DEL NADAL

La festivitat del Nadal és, per a la nostra cultura, la més important de totes. No en va, entorn d'aquestes dates, es concentra el major nombre de festes i celebracions de tot l'any: Nadal, Sant Esteve, Cap d'Any i els Reis d'Orient, en poc menys de vint dies que, en el calendari escolar, acadèmic i polític són totalment festives. Cal afegir altres tradicions com el dia dels Innocents, l'home dels nassos (dia 31) o el dia 1, un dels dies de l'any que menor activitat registra en tots els sentits. Però aquestes festivitats, a més a més, tenen un color especial: pessebres, arbres de Nadal, tions, cavalcades, llums, decoració, tiberis, neules, torrons, cava... d'on ve tot aquest enrenou i quan va començar? La resposta no és "quan va néixer Jesucrist". Primer, perquè els historiadors no saben ben bé la data exacta del seu naixement, però la tradició popular l'ha feta bona. Molt més im-

portant que això: perquè l'origen de les festes que se celebren en aquestes dates és pagà i la seva antigor es perd a la nit del temps.

El Nadal (dia 25 o 24 a la nit) cau molt a prop del solstici d'hivern (20-23 de desembre), és a dir, quan comença l'hivern. Antigament era un dels dos dies més importants de l'any, ja que era el moment en què el sol arribava al seu punt mínim, és a dir, quan el dia era més curt i el sol s'aixecava menys al cel.

A les cultures agràries, aquest punt era vital. Tot depenia del sol i si no revifava, tot moriria. Per tant, devien tenir un cert temor veient com el dia s'escurçava cada cop més i més, les fulles dels arbres morien i començaven a caure les primeres nevades. Poc després, el dia ja s'allargava i tothom podia respirar tranquil: era temps de festa grossa. Aquest és l'origen de les celebracions del solstici.

Les festivitats del solstici són universals: quasi totes les cultures en tenen, en especial, aquelles on les estacions de l'any estan força diferenciades (al nord i al sud dels tròpics). Els romans tenien les saturnals, que se celebraven una mica abans (si tenim en compte la correcció gregoriana del calendari), on la disbauxa imperava i tothom podia fer de tot. De fet, aquestes festivitats s'assemblaven més al nostre carnestoltes.

La festivitat més semblant al Nadal era la mitraica, centrada en el culte a la divinitat oriental Mitra, representada com un sol. Notabilíssimes són les coincidències entre els símbols del mitraisme i del cristianisme pel que fa al Nadal. De fet, l'antiga Església va absorbir la seva simbologia a fi de poder-la combatre, ja que el mitraisme era una religió molt difosa entre els militars romans.

Aquesta festivitat se celebrava el dia 25 de desembre i com que el Nou Testament no especificava clarament quin dia va néixer Crist, es va aprofitar aquesta data ja que es mataben dos ocells d'un tret: s'assimilava el simbolisme mitraic i se celebrava el naixement de Jesús en unes dates tradicionalment festives per marcar el solstici d'hivern.

També el solstici d'hivern ha tingut una vessant més pràctica. Els pagesos comptaven les dates per plantar, recollir, dallar, etc., segons un calendari basat en fets naturals (solsticis, llunes, etc.) que el cristianisme també va assimilar. Així, la celebració de l'onomàstica de molts sants catòlics tenia una finalitat pràctica i són innumbrables les dites que relacionen un sant o santa amb un fet del camp o climatològic: per Santa Llúcia, un pas de puça (referint-se a la durada del dia); Sant Climent porta l'hivern...

4.2.2. PROPOSTA D'ACTIVITATS

En el bloc del Nadal, us proposem un recull de nades catalanes editades en forma de cançoner que s'adjunta en aquest dossier perquè sigui pràctic i el pugueu imprimir i fer servir amb els infants.

Durant l'execució del taller us facilitarem dinàmiques i orientacions didàctiques per a organitzar una cantada.

4.3. EL CARNAVAL

4.3.1 DESCRIPCIÓ I ORIGEN DEL CARNAVAL

DESCRIPCIÓ:

El carnaval és un període de divertiments públics que precedeix l'època d'austeritat i penitència de la quaresma. És un temps en què tot està permès i qualsevol pot canviar de personalitat: "per carnaval tot s'hi val".

Ahora és un temps d'igualtat entre persones i es permet el relaxament de les rígides normes socials quotidianes; sols hi ha una llei que tothom ha de seguir: la gresca, i qui no hi participi n'haurà de conèixer les conseqüències.

Antigament, en alguns pobles del principat, els joves sortien al carrer el dia de carnestoltes amb baietes de pal o escombres untades de fang o bé cendra i embrutaven a tothom qui no anés disfressat.

Durant aquests dies, la gent que no era partidària de celebrar aquesta festa, es quedava tancada a casa a esperar l'època de quaresma, moment en què es girava la truita.

També era molt habitual efectuar queixes públiques a la plaça major de la vila. L'orador, però, sovint anava amagat rere una màscara que li cobria el rostre i amb una disfressa que li dissimulava les particularitats físiques, i es permetia parlar sense pèls a la llengua.

En aquests parlaments, era habitual que sortissin a la llum els drapets bruts d'aquells qui exercien algun domini sobre el poble, sobretot les persones acabalades, les autoritats o els clergues i per això era normal que aquests estaments mirassin amb mals ulls la festa del carnestoltes perquè també simbolitzava un daltabaix de la moral popular.

ORIGEN:

No hi ha cap manifestació social, del tipus que sigui, que s'hagi produït perquè sí, sense la intervenció de raons i motius poderosos. Totes provenen de l'evolució d'unes tradicions que, envernissades per la superposició de cultures diferents, han anat evolucionant, deformant-se o conformant-se, estilitzant-se o completant-se. Fins i tot pot ser que algunes hagin perdut el sentit originari, comptant que d'entrada n'hagin tingut algun.

És per això que per entendre el nostre carnestoltes actual n'hem de conèixer les arrels. No se sap exactament d'on surt aquesta idea de disbauxa sense lleis, però en trobem un precedent clar a les antigues celebracions romanes.

Tres són les celebracions de l'antiga Roma que poden haver aportat alguna cosa al nostre carnaval: les saturnàlies d'hivern, les lupercales celebrades a mitjan febrer i, potser també, les matronals.

Saturnàlies: eren les festes dedicades al Déu Saturn, que era el protector de l'agricultura. Les saturnals duraven del 17 al 23 de desembre, i mentre se celebraven, s'interrompien les accions militars, es tancaven les escoles i els tribunals, no es

reunia el senat i es donava la llibertat a alguns presos.

Els esclaus lluien les millors gales dels seus senyors i seien a la taula dels amos, i aquests els servien, així estraïen les maneres del senyor i en descobrien els defectes. També s'autoritzaven les loteries i els jocs d'atzar que estaven prohibits la resta de l'any.

Lupercales: eren les festes de purificació celebrades a Roma el 15 de febrer de cada any davant la gruta sagrada on es trobaren els bessons Ròmul i Remus. En honor al Déu Luperco se sacrificaven algunes cabres i un gos. Tot seguit, dos joves abillats amb les pells dels animals sacrificats, corrien a l'entorn del platí i colpejaven amb tires de pells les dones que volien ser fecundes.

Matronals: diu la llegenda que Roma va ser fundada per Ròmul i Remus, i un d'ells, Ròmul, intentà poblar la seva nova ciutat, però com que d'entrada no ho va aconseguir, la convertí en un asil de desertors i canalles.

Li va ser difícil, amb tal gentalla, aconseguir mullers per als seus ciutadans i per això va decidir organitzar uns jocs on convidarien els seus veïns, junt amb les seves filles i mullers. Els romans van raptar les dones i van vèncer els seus familiars, excepte els més forts, els Sabins. Llavors, les dones van fer aturar el combat intercedint a favor dels romans i finalment van acabar vivint tots junts en germanor.

Aquesta llegenda, doncs, justifica les matronals, les festes dedicades a les dones romanes, que durant aquesta celebració gaudien de plena llibertat i se'ls reconeixia el dret a prendre iniciatives, tant sexuals com agressives, contra els homes.

EL CALENDARI DE CARNAVAL

Carnestoltes és una festa lunar que se celebra en una lluna determinada i en una fase concreta d'aquesta: mai no veurem la lluna en els darrers dies.

Totes aquestes festes lunars o mòbils de l'any depenen del primer pleniluni de primavera i és a partir d'aquest dia que es poden localitzar aquestes festes al calendari.

Les festes dedicades al carnestoltes no sempre comencen a tot arreu el mateix dia. La data més primerenca és la de la Puríssima, el 8 de desembre, ja que la nit de la vigília se celebrava, en algunes contrades, el primer ball de disfresses.

Hi ha, però, qui considera que l'inici del carnaval és la festa de Nadal: "de Nadal a carnestoltes, set setmanes desimboltes". O bé que el temps de disbauxa és el mateix que el de penitència. "Ara vénen set setmanes, totes set per dejunar, i set que ja n'hem passades totes de viure i folgar".

El més corrent, però, és marcar l'inici de carnaval el dia de Sant Antoni, el 17 de gener:

Per Sant Antoni comença a fer el toni; per Sant Antoni, comença a fer el toni; per Sant Sebastià, comença a boga-jar. L'endemà de Sant Antoni, comencen a sortir el boig i el dimoni.

Aquesta és la data que la majoria d'estudiosos prenen com a punt d'inici, però són els tres darrers dies de festa, els que tothom espera amb impaciència i celebra amb plenitud.

4.3.2 PROPOSTA D'ACTIVITATS

NOM DE L'ACTIVITAT, BLOC 'TALLER': LA DANSA D'"EL CARNESTOLTES"

*Carnestoltes, quinze voltes,
de Nadal a mes a mes,
tot lo dia fossin festes,
la quaresma mai vingués.*

Edat participants: 4-7 anys

Objectius:

Rebre, mitjançant l'execució d'una dansa, al Rei Carnestoltes.

- . Gaudir del fet de ballar en grup.
- . Ser conscient de les possibilitats de moviment del nostre cos.
- . Compartir i participar activament d'una festa i una ballada popular.
- . Fer grup.

Grups:

El nombre de participants pot ser tan nombrós com es vulgui, però, per poder ballar la dansa, cal un mínim de 8 persones.

Material necessari:

- . Espai ampli (exterior o interior) i lliure d'objectes
- . Equip de música
- . Enregistrament de la cançó o música en directe. El Galop, danses catalanes i jocs dansats

*Ed. TRAM, El sac de Danses
El Carnestoltes; El Galop 1, núm. 9*

Descripció a grans trets del que es vol fer: L'activitat en si proposa celebrar la festa del carnestoltes amb els infants de l'esplai, utilitzant el recurs educatiu de la dansa i l'expressió del cos. El motiu de l'activitat és preparar una dansa per rebre el Rei del Carnestoltes amb els més petits de l'esplai.

Seqüenciació de l'activitat: (proposta didàctica)

Durada: 1 hora

Descripció i origen de la dansa:

El ball del carnestoltes és un dels més populars i més estesos arreu del territori català.

En Tecla, un treballador dels encants Barcelonins, va compondre la melodia i lletra d'aquesta cobla, que ràpidament es va popularitzar.

Abans de dijous gras, sortia pels carrers tot cantant aquesta cançó i vestit de senyor, però en lloc de dur bastó, duia una canya d'escombra. La canalla el seguia i ballava al seu voltant.

Lletra:

A setze, a setze,
A setze el vi,
El pobre carnestoltes
Acaba de morir.
A setze, a setze
A setze el vi,
El pobre carnestoltes,
Acaba de morir.

I també es canta la versió:

a setze, a setze
a setze el pa.
El pobre Carnestoltes
acaba d'arribar.

Estructura musical: A, A (musicals) A, A (cantades).

Blocs de moviment:

Posició inicial: Els balladors es disposen en rotllana i amb les mans agafades i mirant al centre.

Al centre de la rotllana hi ha una persona que s'encarrega de fer la murga als altres mentre ballen.

La dansa té dues parts coreogràfiques que coincideixen amb les frases musicals.

La primera frase de la cançó és musical de dues estrofes senceres, on els balladors giraran amb pas de galop en sentit contra horari, i a la repetició, en sentit horari.

El ballador del centre, mentrestant, ballarà sol i farà pessigolles a la resta.

La segona part és com la primera, però es canta la lletra de la dansa, i els balladors, encara amb pas de galop, aniran cap al centre de la rotllana i després cap enfora.

El ballador del centre continua fent pessigolles.

També es pot trencar la rotllana i amb en Tecla al davant, i sense deixar el pas de Galop, es poden fer diferents figures coreogràfiques associades a la corrandà, com ara serps, cargols o petits ponts.

Orientacions didàctiques: (per ajudar a l'aprenentatge i la interiorització de la coreografia)

. Amb els infants asseguts a terra, o en cadires, els proposem escoltar la cançó, portant la pulsació damunt les cuixes a l'estrofa musical, i a les galtes, a l'estrofa cantada.

. Podem marcar amb les mans les repeticions de cada estrofa, aturant la pulsació, i també el final amb un moviment descendent de les mans cap a les cuixes, i d'aquesta manera, estarem facilitant la interiorització de l'estructura coreogràfica.

. Parlem amb els infants de la cançó que hem escoltat i els demanem quines coses en poden destacar. Podem guiar-los amb les preguntes següents:

- Quina era l'estrofa de la cançó?

- Sonava sempre de la mateixa manera?

- Quantes vegades sonaven les estrofes musicals, i quantes les cantades?

- Quins instruments sonaven? I les veus, com eren?

- Portàvem sempre la pulsació en el mateix lloc? Quan canviàvem?

- Per què ens aturàvem i en quin moment?

- Què diu la lletra de la cançó?

. Tornem a escoltar l'àudio de la cançó i proposem als infants que acompanyin la pulsació sols, d'aquesta manera, podem comprovar si tenen clara l'estructura.

. Ens posem dempeus i podem treballar l'estructura coreogràfica amb desplaçament. Caminem a les estrofes musicals, canviant de sentit a la repetició de l'estrofa, i saltem sense moure'ns de lloc, a l'estrofa cantada, aturant-nos en la repetició.

. Podem proposar als infants de fer una rotllana, i que, sense desplaçament, cadascú s'inventi dos moviments diferents, que marquin la pulsació i les parades de cada bloc.

. Els podem explicar la història d'en Tecla i l'origen de la dansa.

Avaluació:

Objectius:

- . Rebre, mitjançant l'execució d'una dansa, al Rei Carnestoltes.
- . Gaudir del fet de ballar en grup.
- . Ser conscient de les possibilitats de moviment del nostre cos.
- . Compartir i participar activament d'una festa i una ballada popular.
- . Fer grup.

NOM DE L'ACTIVITAT, BLOC 'TALLER': L'ELECCIÓ DEL REI DE CARNESTOLTES I "LA SOLIPANTA"

*Carnestoltes, quinze voltes,
de Nadal a mes a mes,
tot lo dia fossin festes,
la quaresma mai vingues.*

Edat participants: 5-8 anys

Objectius:

- . Escollir, mitjançant l'execució d'una dansa, el Rei Carnestoltes.
- . Gaudir del fet de ballar en grup.
- . Ser conscient de les possibilitats de moviment del nostre cos.
- . Compartir i participar activament d'una festa i una ballada popular.
- . Fer grup.

Grups:

El nombre de participants pot ser tan nombrós com es vulgui, però, per poder ballar la dansa, cal un mínim de 4 persones.

Material necessari:

- . Espai ampli (exterior o interior) i lliure d'objectes
- . Equip de música
- . Fragments musicals
- . Enregistrament de la cançó o música en directe. "Corrandes" la Solipanta, núm. 14

Descripció a grans trets del que es vol fer: L'activitat en si proposa celebrar la festa del carnestoltes amb els infants de l'esplai, utilitzant el recurs educatiu de la dansa i l'expressió del cos. El motiu de l'activitat és escollir el Rei del Carnestoltes i els seus patges entre els infants més petits de l'esplai.

Seqüenciació de l'activitat: (proposta didàctica)

Durada: 3 hores, una tarda d'esplai

Descripció i origen de la dansa:

La fadrinalla de Senterada, el diumenge abans del fallar, escollia la persona que havia de regir el carnestoltes i els que havien de fer de cor.

Aquesta elecció es feia mitjançant el joc-dansa de la Solipanta, que consistia a dividir les persones en dos grups:

Els uns eren qualificats de Peres i els altres de Joans. El joc era menat per un casat.

Cada grup s'estenia en filera, els uns davant dels altres i tots els balladors havien d'estar amb els braços estesos i si els abaixaven havien de pagar penyora.

El director anava donant les instruccions coreogràfiques i els balladors les duïen a terme:

Que s'ajupi en Pere
que volti el Joan
en Pere que salti
que rodi en Joan
que en Joan s'ajupi
que marxi en Pere
i que faci camades per sobre en Joan

D'aquesta manera, quan es volia prendre alè es cantava:

Patllari pica fort
Patllari pica fort
del tio, tio, tio.
Patllari pica fort
Patllari pica fort
del tio del ninot.

Cada grup havia de fer el que manava qui dirigia el ball.

En ajupir-se havien d'arribar a asseure's gairebé a terra, però sense tocar-hi.

Els de l'altre grup se'ls havien d'acostar i fer-los un giravolt passant-los la cama per damunt. Uns havien d'estar sempre amb els braços estesos i era molt difícil de fer tots aquests exercicis seguint el ritme i sense ensopegar perquè qui no ho feia bé o topava s'empenyorava davant de tot el poble.

Els qui miraven, comptaven les errades que un feia i quan donaven la dansa per acabada, havia de pagar l'estipulat tantes vegades com havia esguerrat el joc.

Lletra:

Ai la Solipanta que n'és un gran ball,
que camini en Pere, que vagi avançant,
faci una camada per sobre en Joan.

Ai la Solipanta que n'és un gran ball,
que la balli en Pere
i també el Joan.
Ai la Solipanta que n'és un gran ball.

Patllari pica fort
Patllari pica fort
del tio, tio, tio.
Patllari pica fort
Patllari pica fort
del tio del ninot. (bis)

Ai la Solipanta que n'és un gran ball,
que s'ajupi en Pere, que volti en Joan,
en Pere que salti per sobre en Joan.

Ai la Solipanta que n'és un gran ball,
que la balli en Pere
i també el Joan.
Ai la Solipanta que n'és un gran ball.

Patllari pica fort
Patllari pica fort
del tio, tio, tio.
Patllari pica fort
Patllari pica fort
del tio del ninot. (bis)

Ai la Solipanta que n'és un gran ball,
que en Joan s'ajupi, que marxi en Pere,
que faci camades per sobre en Joan.

Ai la Solipanta que n'és un gran ball,
que la balli en Pere
i també el Joan.
Ai la Solipanta que n'és un gran ball.

Patllari pica fort
Patllari pica fort
del tio, tio, tio.
Patllari pica fort
Patllari pica fort
del tio del ninot. (bis)

Estructura musical: A, A', B,B, A, A', B,B, A, A', B,B.

Blocs de moviment:

Posició inicial: dues fileres de parelles encarades i distanciades les unes de les altres amb l'amplada dels braços en creu.

La dansa de la Solipanta té tres parts coreogràfiques:

A Ens mana les accions dels Peres i els Joans

A' Es repeteix cada vegada

B Canvia el ritme i el pas de dansa

A: Durant la introducció de la melodia, tots els balladors van alçant els braços lentament, fins a posar-los estesos en creu a l'alçada de les espatlles.

Quan comença la lletra de la cançó, fem balanceig dreta-esquerra.

Quan diu "que balli el Pere", els balladors de la filera dels Peres fan una volta sobre ells mateixos, sense abaixar els braços, i quan diu "que la balli en Joan", exactament el mateix, però els de la filera dels Joans.

Quan diu "ai la Solipanta que n'és un gran ball", tornem a fer balanceig.

A': Quan la lletra diu "ai la Solipanta que n'és un gran ball" fem balanceig dreta-esquerra, i durant les accions, els Peres i els Joans fan el que mana la lletra; per exemple: que en Joan s'ajupi, que marxi en Pere, que faci camades per sobre en Joan.

B: Els Patllaris es poden fer de moltes maneres; una de les opcions és que tots els balladors s'agafin de les mans fent un cercle, i el facin girar en sentit contrari al dels braços, amb pas de galop, i a la repetició, en sentit horari, amb el mateix pas.

L'altra opció és fer grups de quatre persones (2 Peres i 2 Joans) i fer molinets amb la mà dreta, saltant amb pas de galop, i en la repetició, molinets amb l'esquerra, amb el mateix pas.

Els molinets consisteixen a posar totes les mans dretes de tots els balladors l'una sobre l'altra, fent una figura que permet giravoltar.

ACTIVITAT 1: PRESENTACIÓ I REPARTIMENT D'EQUIPS

Per motivar l'activitat, expliquem als nens que per fer l'elecció del rei Carnestoltes i els seus patges els repartirem en dos equips, com es feia anys enrere als pobles.

"La fadrinalla de Senterada, escollia la persona que havia de regir el carnestoltes i els que havien de fer de cor.

Aquesta elecció es feia mitjançant el joc-dansa de la Solipanta, que consistia en dividir les persones en dos grups:

Els uns eren qualificats de Peres i els altres de Joans".

Els dos equips hauran de competir l'un contra l'altre, amb la dansa de la Solipanta, i l'equip guanyador escollirà el Rei i els seus patges i encetaran la desfilada de disfresses, que es pot fer amb tots els membres de l'esplai.

ACTIVITAT 2: ESCALFEM PER COMPETIR

Per escalfar el cos i posar-se en moviment, podem preparar algun joc fàcil que es pugui fer amb dos equips, però amb el requisit que s'ha d'anar amb els braços estesos en creu, com a la dansa de la Solipanta, i sense abaixar-los.

Guanyarà l'equip més ràpid i es penalitzaran els membres dels equips que abaixin els braços.

Ex.:

- curses corrent endavant
- de costat
- enrere
- un circuit d'obstacles...

Més tard, amb els participants per equips, cara a cara, els fem un concurs, en el qual guanyarà el primer equip tots els membres del qual facin el moviment que se'ls proposa més ràpidament que els altres.

Aquest concurs es pot fer amb música de fons.

Moviments:

- ajupir-se
- seure a terra
- rodolar a terra
- posar un genoll a terra
- estirar-se
- saltar
- posar el nas a terra
- fer una tombarella...

A continuació, els proposem una competició: quin dels dos equips és més ràpid a reaccionar a unes accions, que seran per a un equip o per a l'altre.

Dos monitors diferents han de cronometrar el temps que tarden a reaccionar els equips i a fer el moviment que se'ls ha manat.

Moviments:

- que balli en Pere
- que balli en Joan
- que s'ajupi en Pere
- que volti el Joan
- en Pere que salti
- que rodi en Joan
- que en Joan s'ajupi
- que marxi en Pere

I un parell d'especials que s'han de practicar:

- En Joan fa camades per damunt d'en Pere, mentre aquest s'ajup.
- En Pere fa camades per damunt d'en Joan mentre aquest s'ajup.

ACTIVITAT 3: LA DANSA DE LA SOLIPANTA

Escoltem una vegada entre tots la música de la dansa de la "Solipanta" i proposem als nens que escullin quatre representants de cada equip per ballar la dansa davant de la resta.

Donem un paper als nens escollits pels altres perquè, amb l'ajuda d'un monitor, llegeixin la lletra i puguin practicar els moviments de la Solipanta.

A banda d'això, també s'hauran de practicar els moviments del Patllari.

Amb la resta, preparem i ensenyem la cançó per poder-la cantar i per acompanyar els infants que ballaran la dansa.

Quan ho tenim tot assajat, és el moment que els dos equips competeixin amb l'execució de la dansa davant de tots els membres de l'esplai, que seran els encarregats de votar l'equip guanyador.

D'entre els infants de l'equip guanyador, triarem una persona per ser el Rei del Carnestoltes, i els altres membres del grup seran la cort.

Avaluació:

Objectius:

- . Escollir, mitjançant l'execució d'una dansa, el Rei Carnestoltes.
- . Gaudir del fet de ballar en grup.
- . Ser conscient de les possibilitats de moviment del nostre cos.
- . Compartir i participar activament d'una festa i una ballada popular.
- . Fer grup.

NOM DE L'ACTIVITAT, BLOC 'TALLER': EL TIO FRESCO

Edat participants: 6-8 anys

Objectius:

- . Gaudir del fet de ballar i jugar en grup.
- . Ser conscient de les possibilitats de moviment del nostre cos.
- . Compartir i participar activament d'un joc-dansa.
- . Respectar les normes del joc i saber acceptar els resultats.

Grups:

El nombre de participants ha de ser nombrós, amb un mínim de 10 persones.

Material necessari:

- . Espai ampli (exterior o interior) i lliure d'objectes
- . Equip de música
- . Mocadors o fulars de roba per a tots els participants

- . Paper de diari, tisores i cinta adhesiva
 - . Fragments musicals
 - . Enregistrament de la cançó o música en directe.
- El Galop, danses catalanes i jocs dansats

Ed. TRAM, *El sac de Danses*

El tio fresco; El Galop2, núm. 2

Descripció a grans trets del que es vol fer: L'activitat en si proposa ensenyar una dansa-joc als nens i nenes de l'esplai.

Seqüenciació de l'activitat: (proposta didàctica)

Durada: 1 hora

Descripció i origen de la dansa:

El ball del "tio fresco" és una dansa que es ballava per carnaval, o bé en trobades familiars com la matança del porc. També és conegut amb el nom del "Patllari" o "El tio tio".

Els balladors feien una llarga filera, els uns darrere dels altres i duent una camisa fora de les calces i un ninot de paper lligat al capdavall.

Tots anaven proveïts amb una teia, una candelera o un combustible amb el qual havien de procurar d'encendre el paper del ballador més proper.

El ballador que es deixava cremar el ninot quedava fora de concurs i havia d'abandonar el joc, i el seu darrer havia d'avançar per tal d'ocupar els llocs buits.

No es donava el ball per acabat fins que no quedava un sol ballador amb el ninot sencer.

Aquest ball es feia al so d'una cançó que a Prats de Molló, terra del seu origen, es canta amb aquesta lletra:

Jo te l'en cremaré,
el tio, tio, tio.
Jo te l'en cremaré,
el tio de paper.

No me l'en cremaràs,
el tio, tio, tio,
no me l'en cremaràs,
el tio del detràs.

Beurem vi del bo,
de la bota, bota, bota,
beurem vi del bo
de la bota del racó;

beurem vi dolent,
de la bota, bota, bota
beurem vi dolent
de la bota del torrent.

A l'enregistrament que us proposem, però, la lletra és la següent:

Jo te l'encendré,
el tió, tió, fresco.
Jo te l'encendré,
el tió de paper.

Tu no l'encendràs,
el tió, tió, fresco.
Tu no l'encendràs,
el tió del detràs.

Estructura musical: A, B, A, B.

Blocs de moviment: (aquesta dansa té dues possibilitats coreogràfiques)

PRIMERA VERSIÓ

Posició inicial: tots els balladors amb les mans agafades fent un cercle i mirant al centre. Un voluntari al mig de la rotllana, amb un mocador enganxat als pantalons.

Durant la seqüència musical A, tots els balladors fan girar el cercle en sentit contra horari, amb pas de galop i les mans agafades, i el ballador del centre balla com vol, ensenyant als altres el mocador que porta enganxat als pantalons.

Durant la seqüència musical B, tots els balladors del cercle es deixen anar de les mans i van alternant un salt endavant i un enrere (un a cada compàs), intentant agafar el mocador del voluntari del centre, que pot córrer lliurement per impedir-ho.

En el cas que algun dels balladors prengui el mocador, se'l col·locarà penjat dels pantalons, i es posarà al mig de la rotllana en reprendre la dansa.

SEGONA VERSIÓ

Posició inicial: tots els balladors, formant una filera i amb un ninot de paper enganxat a la vora de la camisa o samarreta.

Durant la seqüència musical A, tots els balladors van saltant amb pas de galop, seguint l'ordre de la filera, que serà dirigida per un voluntari.

Durant la seqüència musical B, tots els balladors aniran alternant salts endavant i enrere (un a cada compàs), per tal de prendre el ninot de paper del company del seu davant.

El ballador que s'ha quedat sense ninot queda eliminat del joc, i guanyarà l'última persona que quedi amb el seu ninot enganxat a la camisa.

Orientacions didàctiques:

. A causa de la complexitat física del salt endavant i enrere, caldrà practicar-lo bastant abans de fer la dansa.

Per practicar l'impuls en el salt, podem fer curses per equips, saltant amb els peus junts endavant, a peu coix, saltant enrere... Podem jugar al joc de pica-paret, però en lloc de fer-ho corrent, proposem de jugar-hi saltant amb els peus junts.

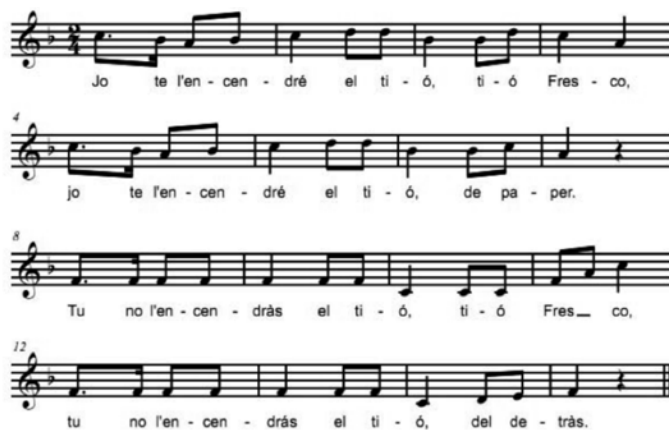
. Per altra banda, també s'ha de practicar el fet de posar i treure el mocador, per tant, podem donar els mocadors als infants i experimentar una mica. Podem lligar-lo de diferents maneres, posar-lo als pantalons, treure'l, posar-lo a un company, posar-se'l mútuament amb una parella...

I per practicar el fet de treure el mocador, podem fer competicions en parelles, on se l'han de treure l'un a l'altre.

AVALUACIÓ:

Objectius:

- . Gaudir del fet de ballar i jugar en grup.
- . Ser conscient de les possibilitats de moviment del nostre cos.
- . Compartir i participar activament d'un joc-dansa.
- . Respectar les normes del joc i saber acceptar els resultats.

4.4. SANT JORDI

4.4.1. DESCRIPCIÓ I ORIGEN DE SANT JORDI

El seu nom era Jordi, Georgios en grec, que vol dir pagès, el que cultiva la terra. La tradició conta que era un soldat romà, natural de Capadòcia, a la província romana de l'Àsia Menor i l'actual Turquia, que va morir màrtir, testimoniant la seva fe en Crist, sota l'Imperi Dioclecià, a començament del segle IV. El santoral romà estableix la seva commemoració el dia 23 d'abril.

Molts erudits insisteixen a negar l'existència històrica de Sant Jordi per la manca de documentació acreditada. També va en contra seva l'exuberància del seu llegendari, que confon i barreja gestes prodigioses pròpies d'herois o semidéus del paganisme amb les virtuts més extremades d'un Sant cristià.

Entre les ombres de la història i les clarors de la llegenda, la tradició ens ha tramès que Jordi, fill d'una noble família cristiana, va ingressar a la milícia romana i, per la seva valentia, va ascendir ràpidament de comandament i es guanyà el reconeixement de la tropa i dels seus superiors.

L'any 302 es veu obligat a triar entre la seva carrera militar i la fidelitat al seu Déu, la seva enteresa es decanta cap a l'objecció de consciència a l'edicta imperial. Per haver manifestat públicament la seva fe cristiana va ser durament jutjat per un tribunal constituït per setanta reis perversos i va resistir set anys al martiri mantenint la seva fe en Jesucrist.

A causa del seu martiri és venerat arreu de l'imperi bizantí i honorat com a patró de l'ordre de cavalleria (els equites de la milícia romana, d'Orient a Occident). Durant l'època medieval, el cavaller Jordi esdevé un dels sants més invocats per la devoció popular a tot Europa, on podem trobar relíquies seves.

La iconografia l'ha representat com un heroi de gran bellesa, amb cabellera daurada, amb el senyal de la creu a la cuirassa i a l'escut, ferint d'una llançada el monstre infernal caigut sota les potes del seu cavall.

No obstant això, la figura del Sant pren importància arran de la llegenda que l'enfronta contra el drac (símbol del mal). En aquest sentit, representa el tema de la lluita d'un home contra un monstre, drac, lleó o serpent, que és quasi una constant en la mitologia universal. Podem trobar exemples d'aquest fet en les diverses civilitzacions de l'extrem orient, en la mitologia grega i en els pobles nòrdics. En totes les variants, el drac té un significat simbòlic

negatiu, símbol del mal, l'adversitat i la desgràcia, que guarda tresors desitjats per l'home, dones verges, riqueses materials i, més simbòlicament, la saviesa o la immortalitat. Aquest sentit negatiu i diabòlic és el més estès de la llegenda de St. Jordi i el drac i ha estat motiu d'inspiració per a tota mena d'artistes que han reproduït escenes de la llegenda, especialment la que mostra St. Jordi quan mata el drac i allibera la donzella, en escultures, pintures, vitralls, tapisseries, brodats, etc.

Hi ha també interpretacions naturalistes d'aquesta llegenda de St. Jordi que ens allunyen d'una connotació cavalleresca o guerrera, i ens apropen a uns components relacionats amb la natura, la fertilitat i la terra. Així, Joan Amades ens diu que: "St. Jordi és venerat com a protector del blat i dels cereals en general. Jordi originàriament equival a pagès o camperol". També diu que: "St. Jordi sembla ser el succedani d'una primitiva divinitat agrària molt arcaica, afavoridora del traspàs del temps fredorós al de primavera". Recolzant-se en aquest fet, Amades descriu tot un seguit de processons, peregrinacions i aplecs primaverals, de caràcter agrícola, que diferents pobles iniciaven la diada de St. Jordi, com són: la processó de "matar la cuca", les fires de roses, el recull de valeriana, etc.; totes elles, lligades a idees de fertilitat i de fecunditat vegetal i animal.

La primavera arriba amb St. Jordi. Segons la llegenda St. Jordi mata el drac (símbol de l'hivern) i neix la rosa (símbol de la primavera). Ja en l'època dels romans corrien les festes en honor a la deessa de les flors (Flora), també en el seu honor es componien cançons himnes i poesies, que eren premiats. Aquest és l'origen dels Jocs Florals.

Sigui per una raó o una altra, la devoció a St. Jordi, segons sembla, es va estendre ben aviat per l'Orient i Occident, però no serà fins a l'època de les croades, és a dir, a partir del segle XI, que el culte comença a arrelar fort. A Catalunya, la devoció a aquest Sant va començar al segle XIII, quan els guerrers que havien tornat de lluitar contra els sarraïns i els turcs van popularitzar la tradició pietosa que havien conegut a terres llunyanes, i el Sant cavaller va esdevenir un bon advocat i protector dels exercits catalans, i els reis i institucions en fomentaren el patronatge. Ja es veu, doncs, que eren els militars i els nobles els qui veneraven el Sant, el poble el veia com a patró dels més poderosos i no el sentia gents propi —això passava al principat ja que a València i a les Illes se celebrava la diada ja des del segle XIV. Al Principat es va popularitzar la diada a partir de les institucions: El Consell de Cent l'any 1378 adquirí una relíquia del Sant a partir de la qual va declarar festiu el dia 23 d'abril. L'any 1456 es reuneixen les Corts Catalanes i la decreten festa de precepte¹.

Antigament les classes aristocràtiques durant aquests dies celebraven festes cavalleresques al Born, com ara torneigs, de les quals eren excloses les classes populars i on les dames eren obsequiades amb roses i flors. Segles després, el costum d'obsequiar l'estimada amb una rosa es va anar estenent i ha arribat a ser, i ho és encara actualment, una festa típicament celebrada arreu de Catalunya per tothom. La festa ha presentat sempre un caire nacionalista, el símbol de la qual ha estat la senyera.

Darrerament assenyalarem la coincidència d'aquest dia amb la celebració de la diada del llibre, que commemora la mort de Miguel de Cervantes, pretenent potenciar i difondre una de les

eines més importants pel desenvolupament educatiu de l'home. Malgrat que els orígens no tenen arrels populars, a poc a poc s'ha anat introduint la seva pràctica i fent usual l'estreta relació d'aquest fet amb altres sentits de la festa.

4.4.2. PROPOSTA D'ACTIVITATS

En aquest bloc us presentem un recull de cançons, dites populars i llegenda relacionades amb la festivitat de Sant Jordi. Durant l'execució del taller us donarem recursos pràctics per a dinamitzar aquesta festa mitjançant la música.

POEMES I DITES DE SANT JORDI

SANT JORDI

Per l'abril,
llibres i roses mil.
Adéu, Sant Jordi,
fins l'any que ve,
que, si em deu salut i vida,
ja us prometo que tornaré.

LA ROSA

Jo voldria, en un pom,
una rosa de cent fulles
d'un color roig com la sang
i de fulles punxegudes.
A l'abril la colliré
-oh, la rosa de cent fulles!-
i a Sant Jordi la duré,
cavaller de Catalunya...
d'un color roig com la sang
i de fulles punxegudes.

UNA ROSA

Sant Jordi, santa diada
del passat i l'avenir,
Fe i Pàtria nostrada
del meu cor fas sobreixir.
Oh, la bella matinada!
Quina joia de collir
una rosa perlejada,
una rosa a mig obrir!

SANT JORDI GLORIÓS

Sant Jordi té una rosa mig desclosa,
pintada de vermell i de neguit;
Catalunya és el nom d'aquesta rosa,
i Sant Jordi la porta sobre el pit.
La rosa li ha contat gràcies i penes
i ell se l'estima fins qui sap a on,
i amb ella té més sang a dins
les venes per plantar cara a
tots els dracs del món.

¹ Referent a aquesta última dada, hem trobat dues dates diferents, el senyor Pep Alsina al seu llibre *Cançons i Danses per celebrar les festes, St. Jordi i festes de primavera* cita l'any 1456 com l'any en què les Corts Catalanes decreten el 23 d'abril festa de precepte, mentre que al llibre *Festes i tradicions a l'escola (primavera-estiu)*, de J. Gairín, R. Ibàñez, entre d'altres, citen aquest fet a l'any 1459. Ho hem atribuït a la imprecisió de la història.

LLEGENDA

Avorrit i ajagut dalt d'un penya-segat,
inquiet i pensatiu està el nostre drac;
decideix baixar al poble i donar-hi un tomb,
quan hi arriba, el vigia alerta tothom.
"Un gripau com un Sant Pau s'acosta per ponent"
i la gent del poble crida "i ara què farem?";
divertint-se el drac empaïta un gos esverat,
una dona que fa mitja i un soldat armat.

Afamat després de córrer va a buscar menjar,
ara entra al magatzem del gran castell reial,
els soldats que vigilen han fugit corrents,
i el rei convoca una assemblea urgent.

"No pot ser que el drac s'empassi tots els béns reials,
cal que aquí hi col·labori tot el poble ras.
cada dia un vilatà portarà dos xais,
ben rostits i adobats els duren al drac".

Ha passat un llarg any i ja no queda bestiar,
aus, conills, gats i vaques tot s'ho menja aquest drac...

EL DRAC DE SANT JORDI

1.- Diu la llegenda que un drac terrible va esfereir Montblanc.
Era cap gros, orelles en punxa i cua exorbitant.
Potes de llargardaix a les de rat-penat, dents esmolades i urpes de gat.

**Canta aquesta cançó del drac espantós. AH! AH! AH! AH!
AH!AH! UH! UH! UH! UH! UH!**

2.- Diu la llegenda que el drac famèlic va devorar el bestiar.
Homes armats amb llances i espases no el van poder espantar.
El rei els va cridar i va determinar que un vilatà calia entregar.

Canta aquesta cançó...

3.- Diu la llegenda que la princesa la sort li va tocar.
Digna i plorosa molt temerosa al cau del drac anà.
De sobte un cavall blanc s'atura al seu davant i veu un jove tot galopant.

Canta aquesta cançó...

4.- Diu la llegenda que era Sant Jordi, aquell bon cavaller.
Jo et salvaré d'aquest drac ferotge! -Li va dir el noi content.
Se sent un bram molt fort del drac que llança foc; Sant Jordi el caça i el deixa mort.

Canta aquesta cançó...

PER SANT JORDI

SURT SOL SOLET.
TOTS TENIM FRED.
VINE PER SANT JORDI,
VINE SOL SOLET.

SI TU NO VÉNS NO PUC SORTIR.
VINE PER SANT JORDI,
VINE AL MEU JARDÍ, AL JARDÍ.

SI TU NO VÉNS NO PUC SORTIR
VINE PER SANT JORDI,
VINE AL MEU JARDÍ, AL JARDÍ.

PER SANT JORDI, PER SANT JORDI...

SANT JORDI NO TENIA CAP SOLDAT

Sant Jordi no tenia cap soldat,
Sant Jordi no tenia cap soldat,
Sant Jordi no tenia cap soldat,
ell sol va matar el drac.

Sant Jordi la princesa va salvar,
Sant Jordi la princesa va salvar,
Sant Jordi la princesa va salvar
i una rosa li va donar.

Sant Jordi avui també celebrarem,
Sant Jordi avui també celebrarem,
Sant Jordi avui també celebrarem
i una flor regalarem.

4.5 BIBLIOGRAFIA

ALONSO, M. R. i altres. *La Bolangera*
Ed. Altafulla, Barcelona, 1981

ALSINA, P. *Cançons i danses per celebrar les festes I, II, III i IV*
Editorial Graó, Barcelona, 1988

ALSINA, Pep. Propostes didàctiques al voltant de les festes: *el Carnaval, Sant Jordi, Sant Joan, la Castanyada i Nadal*. Editorial Graó, Barcelona, 1989

AMADES, Joan. *Costumari Català: el curs de l'any*. Volum 5: tardor.
Ed. Salvat, Barcelona, 1985

BUSQUÉ, M. *Violet Sant Pere i Violet Sant Pau*
Ed. La Xarxa

CAPMANY, Aureli. *Calendari de llegendes, costums i festes tradicionals catalanes: setembre, octubre, novembre, desembre, gener*. Ed. Laia, Barcelona, 1981

COLOMÉ, D. *El indiscreto encanto de la danza*
Ed. Turner, Madrid, 1989

DELGADO, M. *La festa a Catalunya, avui*
Ed. Barcanova, Barcelona, 1992

El sac de danses, *El sac de danses*
Ed. Hogar del libro, Barcelona, 1977

El sac de danses, *Punta i taló*
Ed. Altafulla, Barcelona, 1983

El sac de danses, *El risto*
Ed. Altafulla, Barcelona, 1987

El sac de danses, *El Galop, danses catalanes i jocs dansats*
Ed. Altafulla, Barcelona, 1994

GAIRIN, J. i altres. *Festes i tradicions a l'escola: Primavera-estiu*.
Barcelona: CEAC, 1985

GAIRIN, J. i altres. *Festes i tradicions a l'escola: Tardor-hivern*.
Barcelona: CEAC, 1985

GIMENO, Antoni. *Per carnaval tot val: l'abat dels boigs*.
Graó, Barcelona, 1985

AULADELL, J.; ISBERT, M.; LLINARES, M.; RIVAS, N.; SALA, E.; *Reculls de folklore* (estiu, tardor, hivern i primavera).
Edicions Pleniluni, Alella, 1987

LLOPART, Dolors. *Les festes de castanyes i panellets*.
Ed. Pere Rovira, 1982.

MARTÍNEZ, Pep; PUIG, Ernest. *Història i sentit d'unes tradicions*
Ed. Claret, Barcelona, 1983

PÉREZ, C. *La dansa. Ballem amb les músiques ètniques i populars*
Barcelona, 1999

PÉREZ, L. *Plec de danses*
Edebé, Barcelona, 1985

PRAT, Joan. *Les festes populars*.
Els llibres de la frontera, Barcelona, 1984.

SALA, E., i altres. *Reculls de folklore: Cantant i ballant els freds se'n van*.
Esplai Pleniluni, Barcelona, 1985

SOLER, Joan. *St. Jordi: La diada, la tradició, l'actualitat*.
Generalitat de Catalunya. Col·lecció 2000

SOLER, Joan. *Nadal Català*.
Ed. Pòrtic, Esplugues de Llobregat, 2001.

SOLER I AMIGÓ, J. *Festes tradicionals de Catalunya*
Editor Martí Casanovas, Barcelona, 1978

TRILLA, Núria. *Costumari popular del Prat de Llobregat: equinoci de tardor*.
El Prat: Ajuntament. Regidoria d'Ensenyament, 1987.

VILAR, M. *Jocs dansats*
Ed. Rosa Sensat, Barcelona, 1987

DISCOGRAFIA

Alsina, P. *Cançons i danses per a treballar les festes. Vol. 1-4*.
Ed. Graó

Ara va de bo: grup d'animació infantil amb un disc de dansa tradicional

Volum IV Danses. 1995 Picap

Cançons i balls de muntanya: Disc editat en torn al curs d'estiu que programa la FESTCAT, que inclou danses del nord del Principat.

Dansàneu. Ed. Departament de Cultura
Carme Pérez Planet: 2 cd que pertanyen al llibre
La dansa, ballem amb les músiques ètniques i populars

Col·lecció Edigsa: Té versions en espanyol de la casa Unidisc i, encara que costen una mica de trobar, contenen algunes danses de Catalunya.

Es troben sota el títol de *Danzas del mundo*

Corranda. *20 danses per a ballar*.
Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. TRAM.
Conté danses de tradició popular, moltes de les quals encara es ballen actualment.

El Sac de Danses: Discs corresponents als llibres d'*El Galop* i *El risto*
Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. TRAM.

Dansàneu 10è aniversari: Disc que es va editar amb motiu de la celebració del 10è aniversari del Dansàneu i conté un recull de danses tradicionals dels Països Catalans.

+ *dansa per ballar*. Ed. del Departament de Cultura

VÍDEOS

El Galop. *Danses catalanes i jocs dansats*.
Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.

Punts de dansa. *Tècnica en dansa tradicional catalana. Volum I*.
Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. CPCPTC.

- www.xtec.es/recursos/musica/crestonia/crestó.htm
- www.avia.diba.es/pesse/audio.htm
- www.teranyina.net/nadal.ct

2. Expressió amb instruments de percussió. De 9 a 13 anys.

MOVIMENT
DE CENTRES
D'ESPLAI
CRISTIANS

1. Presentació

Cada dia, utilitzem la música i els sons per a fins específics sense, potser, ser-ne conscients. Alcem les nostres veus per cridar l'atenció o premem el clàxon del cotxe per advertir els altres. Cantem una cançó de bressol tranquil·la per calmar un nen/a quan plora. Una sintonia a la ràdio o a la televisió ens alerta sobre un programa en particular.

Un dels usos obvis de la música és ballar. També, moltes vegades, ens trobem tocant un ritme sense ser conscients de fer-ho.

Aquests exemples de reaccions espontànies amb la música, tots els dies es poden veure en tot tipus de persones de totes les edats, incloent-hi aquelles amb discapacitats i trastorns.

Per això no és sorprenent que la música s'utilitzi en una o altra forma per molts pares, mestres, monitors, educadors... i terapeutes per ajudar les persones amb dificultats a superar els problemes.

Mitjançant la percussió i el llenguatge musical, podem dotar els nens i nenes d'un major nivell de consciència amb ell mateix i vers els altres, facilitant així una major integració en el seu entorn.

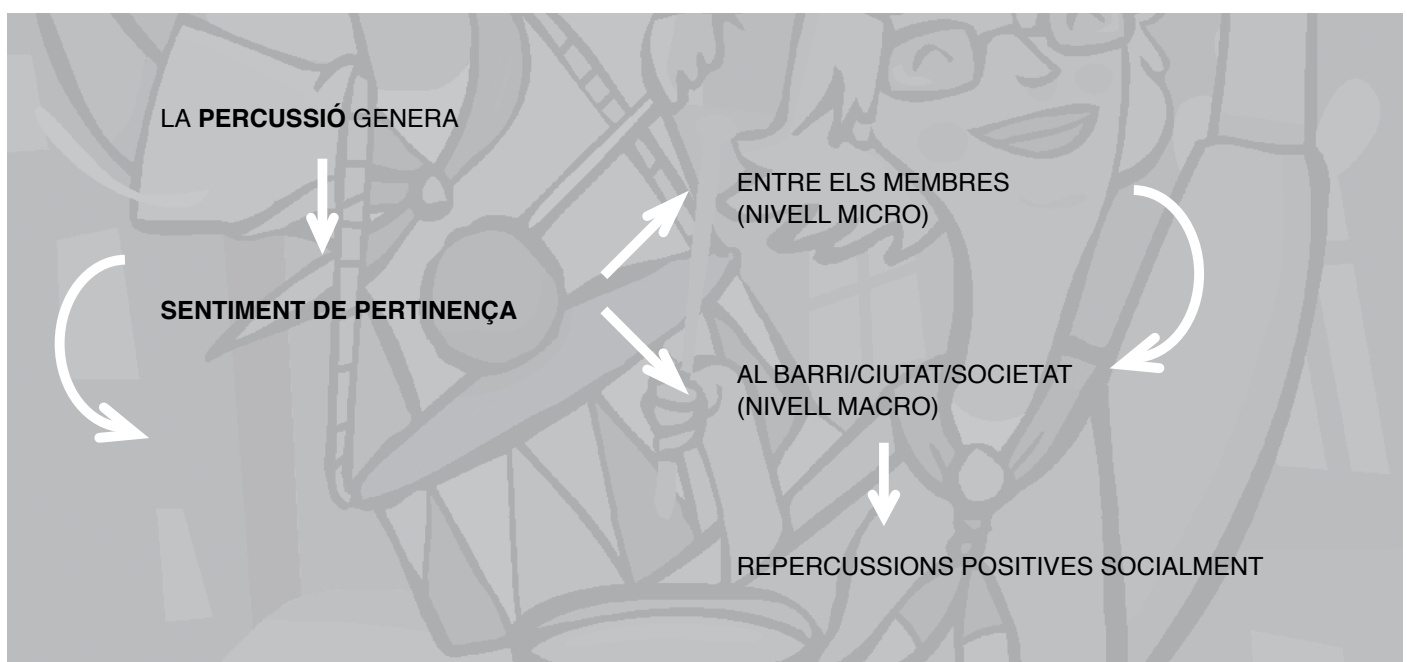
La metodologia de les activitats proposades es basa en la realització de diferents dinàmiques, en forma de jocs. Proposem el treball personal i interior dels nens a través de l'experiència amb la percussió entenent-la com una poderosa eina mitjançant la qual es pot aconseguir una sèrie d'efectes positius en l'individu, tal com veurem en els apartats referents als objectius.

Es presenta com un complement educatiu que compregui la formació de l'individu en la seva globalitat, integrant tant els aspectes cognitius com els emocionals, els aspectes d'interacció-socials i els aspectes corporals.

2. Objectius

A nivell social:

- Millorar la qualitat de la comunicació i de les interaccions, adoptant maneres de relacionar-se més madures i reduint les interaccions estereotipades i poc adaptatives (insults, crítiques destructives, baralles, etc.).
- Augment de la interacció entre iguals i amb l'adult; millora de la capacitat d'escolta i del respecte dels torns de paraula.
- Fomentar la utilització espontània de formes socials de cortesia (salutació, comiat, etc.).
- Afavorir la participació i la vinculació a la comunitat a través de les activitats culturals i lúdiques que es realitzen en el centre.
- Augment de la necessitat de participació espontània en activitats grupals i del desig de comunicació.
- Reduir l'agressivitat i l'adquisició de comportaments més adaptatius dins l'espai d'intervenció.
- Adquirir responsabilitats vers els instruments i la tasca que es realitza en grup.

A nivell emocional:

- Augmentar l'autoestima, les experiències d'èxit i l'experiència d'acceptació incondicional.

- Millorar la capacitat d'expressió dels estats emocionals, la identificació dels propis sentiments i l'acceptació dels sentiments de l'altre, tot i que alguns nens presenten dificultats importants a l'hora d'empatitzar amb els altres nens i d'identificar o canalitzar les pròpies emocions.

3. Experiències amb adolescents i percussió

En alguns instituts d'EUA s'han provat, i amb resultats molt satisfactoris, diferents experiències basades en l'ensenyament i la pràctica de la percussió amb adolescents. Un exemple d'això, per una banda, és l'estudi que realitza Kay Sherwood Roskam, en el qual demostrà, després del treball amb la percussió, que tots els estudiants mostraven canvis positius en el seu comportament i que havien millorat substancialment l'autoestima i la seva interacció social. Al llarg dels mesos, també s'observà una millora en les capacitats d'expressar els sentiments i manejar la ràbia dels nois i noies practicants.

Al cap d'un any, tot el professorat convergia en l'opinió segons la qual s'havia notat una important millora en els

adolescents que prenen part en l'experiment pel que feia a la bona voluntat i predisposició a l'hora de participar en activitats en grup, fet que va molt relacionat amb el que anteriorment comentàvem sobre el sentiment de pertinença i els seus efectes.

Per altra banda, s'ha iniciat un projecte, també a EUA, molt interessant, anomenat *Drums Not Guns*, que pretén disminuir la violència entre adolescents. Els resultats estan sent molt positius quant a la reducció de la violència, al mateix temps que està sent un mecanisme integrador, ja que aplega nens de qualsevol condició social, ètnia i procedència.

4. Repercussions socials que pot generar el treball en l'individu i l'assoliment dels objectius

És de gran interès observar que assolir els objectius a nivell individual pot suposar una sèrie de conseqüències benefico- ses per a la societat.

D'aquesta manera, hem observat que, en primera instància, el sentiment de pertinença es dona a nivell micro (o sigui, sentiment de pertinença al grup amb el qual participa). Però en el fons, sentir-se unit (i de forma conscient) a un grup reduït significa també enfortir el sentiment de pertinença a un grup superior (barri, ciutat, nació...) i això deriva en el fet que el petit grup adquireix una responsabilitat respecte al gran grup, podent ocasionar que el primer adopti compromís a nivell social.

Així doncs, som conscients que els objectius a nivell individual, en el cas que es donin, generen correlativament i implícitament una sèrie de conseqüències a nivell més macro. D'això en surt beneficiada la societat, tal com mostren les següents dades. Hem observat que la població que atorga força o molta importància al fet de participar en associacions, en general, té més sentiment d'unió al barri. Existeix també una correlació molt significativa entre donar importància a l'associacionisme i el nivell de satisfacció amb la vida. Hem

observat que quan incrementa el nivell de sentiment d'unió també incrementa el nivell de participació política. D'aquesta forma, la població que té un alt grau de sentiment de pertinença és la més activa políticament, al mateix temps que té un major nivell de satisfacció amb la vida. També existeix una gran correlació entre sentiment d'unió i confiança interpersonal. Finalment, s'ha observat una certa correlació entre la pertinença a associacions juvenils i el sentiment d'unió al barri.

D'aquesta manera, pretenem explicar que el sentiment d'unió creat mitjançant l'experiència amb un grup de percussió pot ocasionar perfectament que els individus membres o el grup en si mateix adopti cert compromís social, fent que aquests estiguin més implicats en la vida social i participin més de la vida associativa i, fins i tot, de la vida política de l'entorn en el qual se situen.

5. Proposta d'activitats

MANS ENLAIRE

Orientacions pedagògiques: desenvolupar habilitats d'escolta, velocitat de reacció, augmentar la concentració.
Material: un petit instrument per a cada membre del grup.

Nombre de persones: de 3 a 10

Model bàsic: cada persona té un instrument; s'escull una persona com a líder, que toca una mica de música, ja sigui en un instrument o amb música gravada. Mentre sona la música, tothom s'hi uneix amb un instrument. Quan la música s'atura, tots els instruments han de situar-se immediatament a sobre del cap, sense fer soroll. La música es pot iniciar de nou una vegada que el grup està completament en silenci.

Observacions: el focus d'aquesta activitat és observar el temps de silenci que s'aconsegueix amb els instruments. El líder ha d'ajudar al grup a concentrar-se, a aconseguir l'objectiu i a mantenir-lo.

Variacions: els participants poden posar els seus instruments a terra abans d'aixecar les mans. També poden intercanviar-se l'instrument entre ells (cap a la dreta o l'esquerra) i després deixar-lo a terra.

LA CORRENT

Orientacions pedagògiques: desenvolupar la capacitat de reacció i d'atenció.

Material: un petit instrument per a cada membre del grup.

Nombre de persones: de 3 a 10

Model bàsic: els participants es disposen en cercle, i una persona escollida com a líder realitza un cop en el seu instrument a la vegada que mira cap a un company, dreta o esquerra, per tal d'indicar el sentit cap a on vol que vagi l'exercici. Seguidament i de manera consecutiva, tots els participants van realitzant un cop en el seu instrument fins a arribar al líder, aquest podrà continuar en el mateix sentit o podrà donar dos cops amb el seu instrument per tal d'indicar el canvi de sentit.

Observacions: el focus d'aquesta activitat és observar, per una banda, la capacitat de respectar el torn i la velocitat de reacció. El líder ha de mostrar els seus moviments de manera molt clara.

Variacions: es pot anar rotant el paper de líder; una altra variant pot ser que qualsevol dels participants pot canviar el sentit colpejant dos cops el seu instrument. També es pot realitzar qualsevol de les possibilitats anteriors amb els ulls tancats.

ATENCIÓ QUE L'AGAFO

Orientacions pedagògiques: capacitat de reacció, cohesió grupal, desenvolupar la capacitat d'atenció.

Material: un instrument per a cada participant i una baqueta per al líder.

Nombre de persones: il·limitat.

Model bàsic: el líder se situa en un lloc preferent i visible per a tothom, llançarà la baqueta a l'aire i quan l'agafi amb les mans tothom haurà de colpejar el seu instrument. El líder haurà d'aconseguir que soni un sol cop i anirà jugant amb l'altura i la velocitat dels seus moviments.

Observacions: el focus d'aquesta activitat se centrarà en aconseguir la cohesió del grup.
Variacions: es pot rotar el paper de líder.

FORT!!!!!! FLUIX.....

Orientacions pedagògiques: capacitat d'atenció i reacció. Desenvolupar la capacitat de comunicació no verbal.

Material: un instrument per a cada participant.

Nombre de persones: il·limitat.

Model bàsic: dividirem el grup en dues parts i una persona escollida com a líder se situarà enmig dels grups, en un lloc visible per a ambdós. El líder indicarà la intensitat amb què vol que toqui cada grup, que tocarà de manera lliure. El líder aixecarà o abaixarà la mà, com més a prop sigui de terra més fluix tocaran i com més amunt, més fort. Anirà dirigint-se a cada grup jugant amb aquestes pautes, quan vulgui silenci ho indicarà tancant la mà i l'obrirà quan vulgui que tornin a tocar. Anirem canviant el paper de líder

Observacions: el focus d'aquesta activitat se centrarà en la capacitat de comprensió de les indicacions del líder per part del grup, i també es valorarà si els moviments del líder són prou clars.

Variacions: la persona escollida com a líder també pot fer tocar els dos grups simultàniament fent gestos com si fos un avió, on cada ala serà la indicació per a cada grup.

JOC DE BITLLES

Orientacions pedagògiques: atenció auditiva, desenvolupar la capacitat de discernir la intensitat del so. Augmentar els reflexos.

Material: una cançó popular coneguda pels nens.

Nombre de persones: dos grups de 6 o 8 participants.

Model bàsic: els participants es distribueixen en dos grups: A i B.

Els membres del grup A es distribueixen lliurement per la sala molt quietes, simulant ser bitlles.

Un dels participants del grup B es col·loca davant dels bitlles, amb els ulls embenats, i la resta es posa al seu costat i va cantant una cançó.

Quan els participants del grup B canten fort, indiquen al seu company que s'ha de desplaçar cap a la dreta; quan canten fluix, ho ha de fer cap a la seva esquerra; i si canten normal (ni fluix, ni fort), ha d'anar en línia recta.

El participant dels ulls embenats ha de passar entre els bitlles sense tocar-los i ha d'arribar a la meta.

Observacions: el focus d'aquesta activitat se centrarà tant en la cohesió i claredat de les consignes del grup que canta, com en la interpretació que en fa la persona amb els ulls embenats.

Variacions: es pot anar canviant el participant amb els ulls embenats i també la cançó.

TIMBRES

Orientacions pedagògiques: distingir diferents timbres.

Material: instruments de percussió de diverses famílies.

Nombre de persones: il·limitat.

Model bàsic: Abans de començar l'activitat, l'educador ensenya els instruments als nens i aquests escolten amb atenció el seu so.

S'amaguen els instruments darrere d'un "biombo". Un dels participants es desplaça a tocar-ne un, sense que la resta el vegi, i han d'endevinar de quin instrument es tracta.

Més endavant es poden formar dos grups de participants. Un grup té els instruments i en toca quatre o cinc seguits.

El grup que escolta ha d'endevinar els instruments que han interpretat i en quin ordre.

Observacions: aquesta activitat es pot realitzar amb instruments de percussió de diferents timbres o amb objectes que produeixin diferents sons, un pot de vidre, d'alumini, de fang...

Variacions: Quan els participants realitzen correctament l'activitat, l'educador podrà augmentar la dificultat utilitzant instruments de percussió d'una mateixa família.

JOC DE PARAULES

Orientacions pedagògiques: treballar l'associació de paraula i ritme.

Material: cap instrument (activitat a realitzar amb el cos).

Nombre de persones: il·limitat.

Model bàsic: Es distribueixen els participants asseguts en cercle, amb una cadira, mentrestant un d'ells es col·loca al centre, dempeus.

El participant del mig es posa davant d'un dels que estan asseguts al cercle i dona un, dos o tres cops de mans.

Immediatament l'altre nen ha de dir una paraula d'un, dos, tres o quatre sons o síl·labes. Per exemple: dona un cop de mans i el participant contesta OH (pi), dos cops de mans i el nen contesta PIM-PAM (ma-re), tres cops de mans i el nen contesta PIM-PAM-PUM (ca-di-ra), quatre cops de mans i el nen contesta PIM-PAM-PUM-OH (can-tim-plo-ra). Si el participant sap trobar la paraula correcta, es canvia el nen que està al centre i continua l'activitat.

Variacions: es pot augmentar la dificultat de l'activitat proposant una temàtica de la qual s'han de dir les paraules.

3. Instruments amb materials reciclats. De 14 a 18 anys.

MOVIMENT
DE CENTRES
D'ESPLAI
CRISTIANS

1. Presentació

Actualment, a molts llocs del món hi ha diferents orquestres, grups musicals o individus que es construeixen instruments musicals amb materials reciclats. Alguns d'aquests projectes vénen motivats per les realitats socials davant la necessitat de voler fer música i la realitat econòmica de no disposar de recursos per comprar instruments (com és el cas de l'Escola de Música *Pracatum*, creada pel músic brasiler Carlinhos Brown; o l'Orquestra *Mitote* de Mèxic, dirigida per Daniel Sánchez). D'altres vénen motivats per les idees del reciclatge i la reutilització dels materials. I també hi ha qui, motivat per l'interès i les ganes d'experimentar amb les noves sonoritats que poden oferir els materials reciclats, construeix aquests nous instruments (com, per exemple, el grup barceloní *Cabo San Roque*, o els Armenis *Jashgarwronsy brothers*, o els argentins *Les Luthiers*...). De tota manera, molts d'aquests projectes combinen una mica de totes aquestes necessitats.

Les possibilitats de construir instruments amb materials reciclats suposa una revolució musical. Per una banda, s'està apostant pel medi ambient, fomentant idees de reciclatge i prenent consciència de la quantitat de rebuig que generem i de les possibilitats sonores que ens poden oferir aquests materials. Per una altra banda, aquest fet suposa una democratització de la música ja que tothom pot fomentar la seva creativitat per descriure a nivell sonor la nostra època mitjançant la creació de nous instruments i noves sonoritats.

Amb la intenció d'acostar la música a l'esplai, aquest quadern planteja diverses propostes didàctiques per construir instruments amb materials reciclats, pretenent fomentar valors lligats a l'educació mediambiental en l'esplai, alhora que ofereix la possibilitat d'explorar la creativitat dels participants en la construcció dels instruments i, posteriorment, en la pràctica musical.

Pel que fa a l'educació mediambiental, es tracta de recuperar els materials de deixalla per aconseguir crear instruments musicals amb aquests materials reciclats i, més tard, explorar noves sonoritats. El reciclatge és un dels components de la regla ecologista anomenada "Tres R": Reduir, Reutilitzar i Reciclar. Reciclar consisteix a transformar un material per a ésser reutilitzat, no necessàriament en la seva forma original. Alguns dels materials que utilitzarem han arribat a la fi de la seva vida útil, però seran transformats en altres objectes, adoptant una nova vida útil. Reciclar és una manera de protegir el medi ambient, afavorint al compromís individual i la disminució de residus.

Respecte a la pràctica musical, durant el procés de creació dels instruments els participants poden demostrar les seves habilitats i destreses, explorar la creativitat... Tan bon punt s'hagi finalitzat el procés de construcció dels instruments amb materials reciclats cal afavorir-ne la pràctica. Cada persona explorarà les sonoritats que li pot oferir l'instrument creat, posant-les en comú amb els altres i participant de l'activitat musical conjuntament. Les activitats que dureu a terme amb els instruments dependran de les vostres idees i de la creativitat individual i de grup.

Les activitats que proposem estan pensades per a dur-les a terme amb públic adolescent, dels 14 als 18 anys, on la participació d'un adult serà necessària, ja que alguns dels passos a seguir

poden resultar complicats o fins i tot perillosos pel tipus d'eina que s'utilitzarà (serra, màquina de perforar, tisores, punxons...). En la mesura del possible, s'ha intentat utilitzar material reciclat per a construir-los, però, en alguns casos, serà necessari comprar algun material.

Les propostes de construcció d'instruments amb materials reciclats que es detallen a continuació inclouen propostes senzilles i d'altres una mica més elaborades. Es proposa construir:

De la família de la percussió:

- Un tro
- L'eco pandereta
- Un bidobom
- Un sabatòfon

De la família dels idiòfons:

- Una kalimba de serres

De la família de la corda:

- Un contracubell o cubell-baix
- Una arpa tubular

De la família del vent:

- Una eco gralla

Els **objectius** que es persegueixen amb la realització de la construcció d'instruments amb materials reciclats són:

- Implicar-se en el procés d'aprenentatge, despertant la curiositat i el foment de la creativitat, la imaginació, l'originalitat i l'interès.
- Explorar les possibilitats sonores en la construcció d'instruments reciclats amb material de rebuig.
- Notar els efectes que produeix en nosaltres la música.
- Conèixer i valorar la importància del reciclatge i el medi ambient generant consciència preventiva.
- Contribuir a reduir el nivell de contaminació i de residus urbans.

Una vegada construïts els instruments, algunes de les **activitats** que es poden realitzar poden ser:

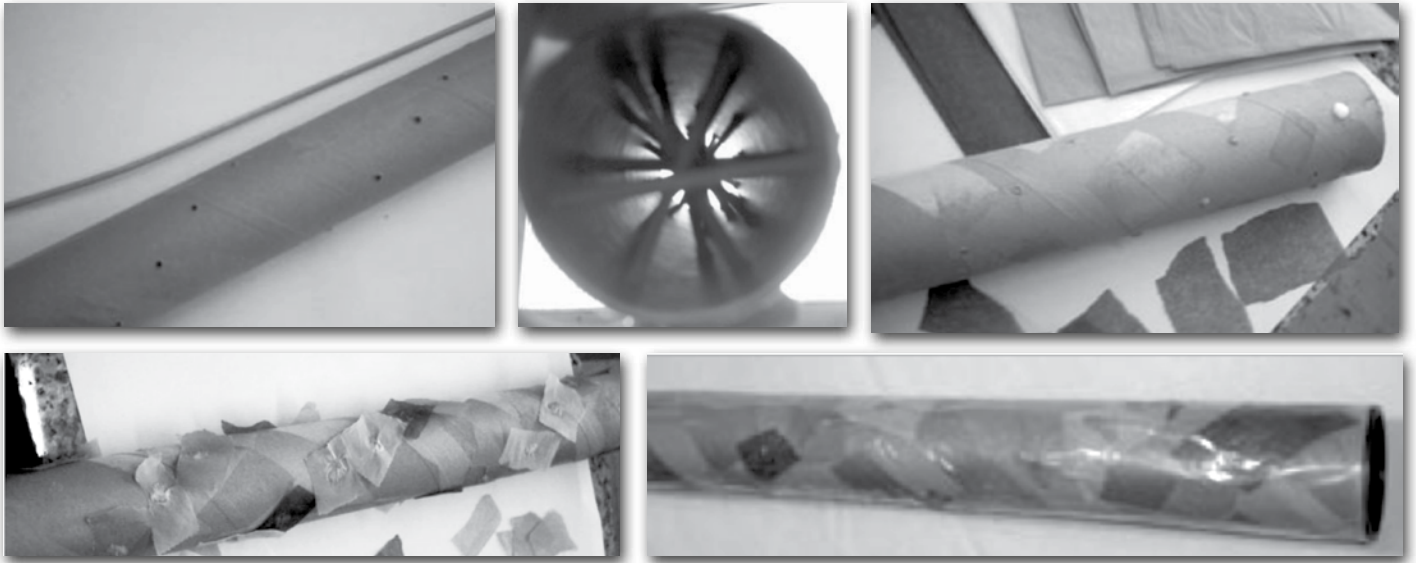
- Decorar-los: pintar, enganxar retalls de revista, plastificar...
- Organitzar una exposició dels instruments construïts. Cada persona presentarà l'instrument als companys/es explicant el procés de fabricació i mostrant també com sona.
- Realitzar un concert. Es pot preparar un repertori conegut per interpretar, o bé compondre noves cançons (per exemple, de la temàtica del reciclatge). En interpretar les cançons es pot fer, per exemple, que una estrofa la toqui una família d'instruments, la tornada la toquen tots... d'entre tots els i les participants del taller es pot decidir nomenar algú director/a d'orquestra...
- Enregistrar els sons dels instruments musicals construïts i després jugar a endevinar-los.
- Realitzar activitats amb altres disciplines artístiques, per exemple, fer danses als sons de les cançons tocades. Fer murals amb pintura al so de la 'música reciclada'...

2. Propostes d'activitats

INSTRUMENTS DE PERCUSSIÓ

Són molts els objectes que tenim a l'abast en el nostre dia a dia que ens permeten crear diferents instruments reciclats de percussió, dels més senzills als més complicats. Per exemple, unint diversos tubs de cartró, o bé amb un sol tub ben llarg, tapem un dels extrems amb algun cartró o plàstic, recobrint-lo amb cinta aïllant, i hi introduïm llavors, arròs o pedres petites al seu interior. Taparem l'altre extrem i hauré creat un **Pal de pluja**, o pal d'aigua. S'anomena així perquè

el so que produeix en girar-lo és semblant al de la pluja. Per tal que el que hi hem posat a dins baixi a poc a poc, podem fer forats petits al llarg del pal amb un punxó (sense que s'escapi el que hi hem posat a l'interior), o bé clavar-hi pals petits a l'interior i al llarg del pal, si pot ser en forma d'espiral. A l'extrem de cada pal hi posarem una gota de cola blanca perquè quedi ben fixat. El decorarem al nostre gust.

També podem fer diferents **tam tams**. Necessitarem, per a la seva construcció, pots, llaunes o tubs de cartró de diferents mides, posant en un dels extrems un globus, que recobrirem amb cel·lo pel voltant i que reforçarem amb una goma elàstica. Fent cops amb unes batutes (les podem construir amb un

llistó de fusta i recobrint un extrem amb cinta, tot fent-t'hi una boleta) o bé pessigant el globus, obtindrem diferents sonoritats. També podem descobrir noves sonoritats percudint pels costats.

Una vegada fets els tam tams, els podem unir entre ells utilitzant un llistó i un cordill, tot creant un **xilòfon de tubs**.

Es poden realitzar també **campanes tubulars amb ampolles de plàstic**, foradant-les pel trenca gotes i unides per un fil, lligant els dos extrems en una base sòlida. Tot seguit les omplirem amb diferents nivells d'aigua per tal de trobar les diferents notes musicals. Amb un llistonet, que ens servirà de baqueta, anirem fent cops a les ampolles reconeixent diferents notes.

I per tots és coneguda la realització de **maraques** utilitzant envasos de iogurt plens de llegums, de pedres, etc., tapant-ne la part superior perquè no se n'escapi el que hi hem posat.

Tots aquests instruments no tenen gairebé cap mena de dificultat en la seva construcció, i ens permeten sempre la possibilitat de crear ritmes i noves sonoritats.

D'altres instruments que ja requereixen una mica més d'elaboració són els que ens proposa tot seguit l'**Àngel Laguna**, tallerista d'instruments amb materials reciclats. Ell ens fa quatre propostes, de la més senzilla a la més complicada: un **tro**, una **eco pandereta**, (nivell de dificultat baix), un **bidobom** (nivell de dificultat mitjà) i un **sabatòfon** (nivell de dificultat alt). Algunes de les eines requerides per realitzar aquests instruments poden suposar un cert nivell de perillositat si el taller es realitza amb infants o adolescents, de manera que caldrà la supervisió d'un adult durant el procés d'elaboració.

TRO (NIVELL DE DIFICULTAT BAIX)

Descripció: El tro és un instrument de percussió la sonoritat del qual és semblant al tro de la tempesta.

Material necessari:

- Un pot de patates 'pringles' o un tub de cartró o PVC
- Plàstic rígid
- Cola d'impacte
- Molla d'uns 30 cm i de 5 mil·límetres de diàmetre
- Pintures i pinzells, o papers de colors reciclats, retalls de revista... (per decorar l'instrument)
- Un punxó
- Tisoires
- Paper de vidre
- Obrellaunes (en cas d'utilitzar el pot de 'pringles')
- Cel·lo

Temps estimat: El tro és un instrument ràpid de fer i en deu minuts pot estar enllestit. Simplement caldrà esperar que s'assequi la cola blanca (en cas de no utilitzar el pot de 'pringles'); el procés es pot allargar depenent de la decoració que vulguem fer del tro.

Procés d'elaboració:

- **Primer pas:** Si tenim un pot de patates 'pringles' ens estalviarem els següents tres passos (i també part del material necessari per realitzar l'instrument). Podem passar directament al cinquè pas.
- **Segon pas:** Polir un dels extrems del pot amb el paper de vidre.
- **Tercer pas:** Enganxar un plàstic rígid en un dels extrems.
- **Quart pas:** Retallar el plàstic sobrant un cop estigui sec.

- **Cinquè pas:** Si tenim el pot de 'pringles', amb l'obrellaunes traurem la part metàl·lica de la base del pot. Agafarem la tapa de plàstic del pot i hi farem un forat al centre, on fixarem la molla, introduint-la més o menys un centímetre. Posarem la tapa i enganxarem les vores amb cel·lo de manera que quedi ben subjectada al pot. Estirarem la molla una mica. Sinó tenim el pot de patates, amb el que hem fabricat, al plàstic rígid que hem enganxat a l'extrem del pot hi farem un petit forat per fixar la molla, que també la farem passar pel forat més o menys un centímetre.

- **Sisè pas:** Decorar el tub.

- **Tocar el tro:** Tocarem l'instrument de manera que la molla pengi movent la mà d'una banda a l'altra lentament i ràpidament. Com més llarg sigui el tub, més greu sonarà. A més, el pot amplifica el so de la molla, que per si sola també sona, però mitjançant el pot n'obtidrem més ressonància.

El tro

L'ECO PANDERETA (NIVELL DE DIFICULTAT BAIX)

Descripció:

L'eco pandereta és com la pandereta a diferència que està feta amb un cercle de tub de PVC que incorpora xapes metàl·liques d'ampolles com a sonalls rodons, i una membrana feta amb precinte transparent.

L'eco pandereta s'agafa pel costat del tub de PVC amb una mà, i amb l'altra mà o qualsevol altra part del cos es colpeja tot fent diferents ritmes, o bé es pot fer lliscar el dit per la membrana obtenint-ne altres sonoritats.

Material necessari:

- Un tub de PVC de 25 cm de diàmetre i 7 cm d'amplada
- Màquina de perforar, dremmel de punta de fresa
- 6 xapes metàl·liques d'ampolla
- Filferro petit, 50 cm de llargada
- Estenalles petites
- Serra d'arc per a metall
- Tisoires
- Martell
- Esponja de llima
- Precinte transparent

- Alcohol i cotó (per netejar el tub de PVC)
- Fulls de colors, retalls de revista, fulles i flors seques...
- Cintes aïllants de colors

Temps estimat: 3 hores.

Procés d'elaboració:

- **Primer pas:** Agafem el tub de PVC i el tallem en cercles de 7 cm d'amplada amb una serra d'arc per a metall.
- **Segon pas:** Llimarem el contorn del tub de PVC amb l'esponja de llima, de manera que quedi ben fi. Netegem el tub de PVC amb cotó i alcohol.
- **Tercer pas:** Farem 3 forats amb el dremmel de punta de fresa als costats del tub de PVC ben repartits pel contorn, entre el centímetre 4.5 i 5.5 d'alçada. Seran per posar les xapes metàl·liques que faran de sonalls, i seran de 5 cm de llargada i 1 cm d'alçada. A la part inferior i superior de cada forat, en farem un de rodó al mig de cada part (de la mida 2 mm).
- **Quart pas:** Agafarem les xapes d'ampolla i les picarem amb un martell deixant-les ben planes. Tot seguit farem un forat al centre de la xapa amb un punxó.
- **Cinquè pas:** Agafarem el filferro i el passarem per un forat petit, el cargolarem pel mig fent un parell o tres de voltes i hi col·locarem les 2 xapes aplanades que es tocaran pel seu interior. Farem passar els dos trossos de filferro cap a la part interior del tub i els cargolarem. En tallarem les puntes. Farem el mateix procediment per a la resta de forats.
- **Sisè pas:** Pedaç per a la membrana. Col·loquem una tira de

precinte al mig del tub fent una creu, de manera que quedin ben fixades i amb força tensió; tot seguit, partint del centre, col·loquem altres tires de precinte ben tensades, des del centre cap a l'exterior, seguint l'ordre com les agulles del rellotge, partint de les 12, i després les 6, les 3-9, la 1-7, 4-10, 2-8 i 5-11. Seguirem omplint amb precinte els espais que han quedat buits entremig, seguint també un ordre de la part superior i inferior. Seguirem precintant fins que quedi tot l'espai recobert de precinte.

- **Setè pas:** Farem una segona volta de precinte, començant de nou de les 12, les 6, les 3-9... però aquesta vegada posant el precinte a la meitat exterior del cercle per reforçar la membrana.

- **Vuitè pas:** Per acabar, farem un parell de voltes de precinte pel costat del tub per tal de reforçar els altres i evitar que es desenganxin i que la membrana perdi tensió.

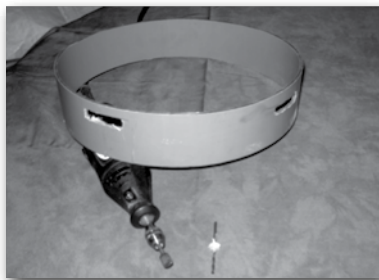
- **Novè pas:** Podem decorar la membrana de la pandereta pel seu interior amb retalls de revista, fulls de colors o elements naturals, i col·locant precinte per tal de protegir la membrana i evitar que s'hi enganxin coses. Si no es vol decorar, simplement col·locarem en el seu interior diverses tires de precinte.

- **Desè pas:** Decorarem la pandereta pel voltant amb cinta aïllant de colors.

- **Onzè pas:** Tocar-la!

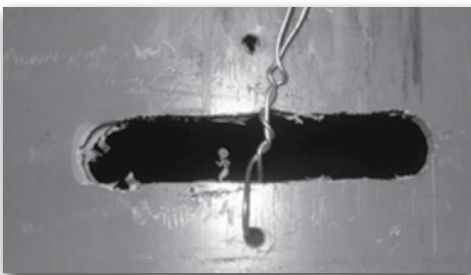
Segon pas

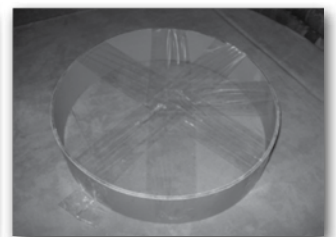
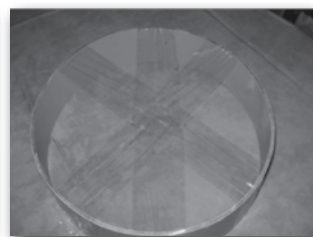
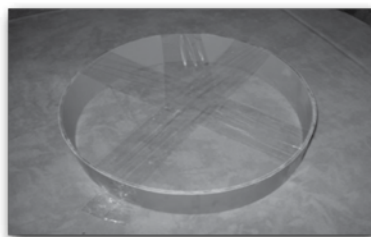
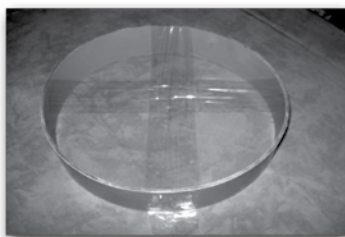
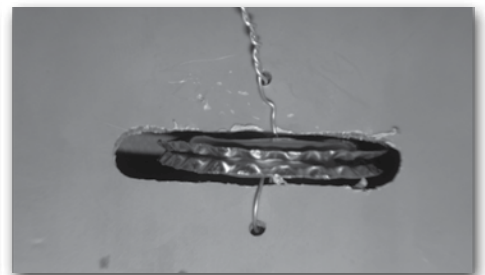
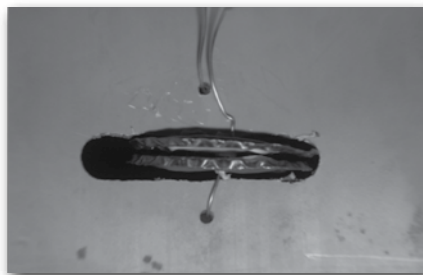
Tercer pas

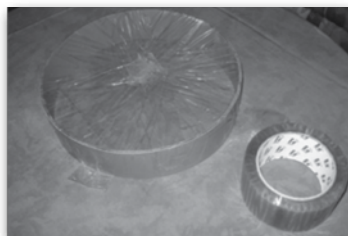
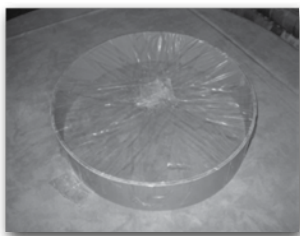
Quart pas

Cinquè pas

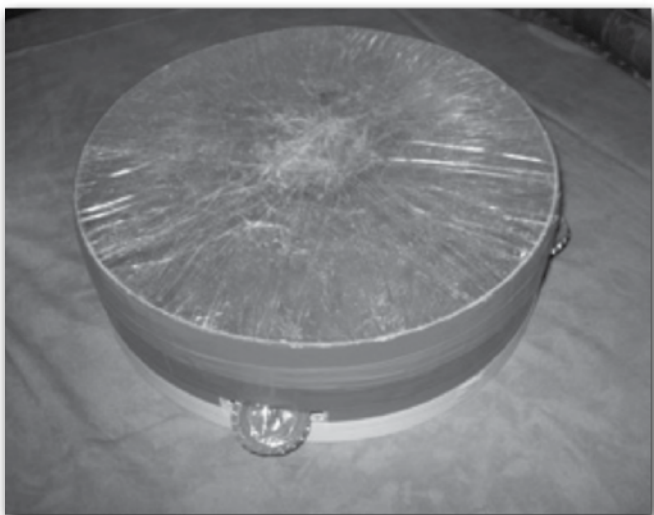

Sisè pas

Setè pas

Vuitè pas

L'eco pandereta

BIDOBOM (NIVELL DE DIFICULTAT MITJÀ)

Descripció: El bidobom és un bidó convertit en un tambor. Aquest instrument és de la família dels membranòfons, i consta d'una membrana que cobreix la caixa de ressonància. Podem obtenir diferents sonoritats si el toquem amb les mans o amb les baquetes. Antigament els tambors es feien servir com a mitjà de comunicació per transmetre avisos.

Material necessari:

- Un bidó (a poder ser industrial i que podem aconseguir en una deixalleria)
- Una serra
- Llima
- Una màquina de perforar
- Tenalles
- Filferro
- Una cinta ampla i resistent (que ens servirà per aguantar l'instrument)
- Precinte
- Tisoires
- Una càmera d'aire de neumàtic nova
- Una manxa de bicicleta
- Escuma
- Dos llistons de fusta d'uns 30 cm de llargada
- Pintures i pinzells

Temps estimat: Per fer el bidobom podem calcular un total de 2 hores (tot dependrà de la rapidesa o de la gent que participi fent-lo, així com de la decoració que hi vulguem fer).

Procés d'elaboració:

- **Primer pas:** Retallar el bidó. Retallarem el cul del bidó resseguint un contorn a 4 cm de l'exterior i, una vegada fet el forat, polirem amb una llima el tall de la serra.
- **Segon pas:** Anellatges. Fem dos forats a cada costat del bidó separats entre ells un o dos centímetres. Fem passar un filferro per l'interior d'aquests forats i amb l'ajuda d'unes tenalles fem una anella que nuarem per dins del bidó.
- **Tercer pas:** Instal·lació del tensor. El tensor és una càmera d'aire de neumàtic que ens ajudarà a tensar i afinar el pedaç. Posem la càmera a l'extrem superior i a l'exterior, i la recobrim d'escuma, fixant-la amb tres o quatre talls de precinte.
- **Quart pas:** Pedaç. Col·loquem una tira de precinte al mig del bidó fent una creu i, tot seguit, partint del centre, col·loquem altres tires de precinte des del centre cap a l'exterior, tensant i seguint l'ordre de les agulles del rellotge, partint de les 12, i després les 6, les 3-9, l'1-7, 4-10, 2-8, i 5-11. Seguirem omplint amb precinte els espais que han quedat buits entremig, seguint també un ordre de la part superior i inferior. Seguirem precintant fins que quedi tot l'espai recobert de precinte. És important que fixem bé els inicis de les tires i les fixem amb força tensió.
- **Cinquè pas:** Acabat i posada a punt. Encintem tots els extrems amb precinte, donant un parell o tres de voltes al bidó de manera que evitem que s'afluixin. Podem retallar-ne les puntes amb un cúter. Inflarem la càmera d'aire i ja el tenim a punt. També passarem una cinta ampla i resistent lligant-la als anellatges per tal de poder penjar-nos el bidó al cos. En aquest cas hem utilitzat el precinte.
- **Sisè pas:** Baquetes. Tallem dos llistons de fusta d'uns 30 o

35 cm de llargada. Encintem un extrem amb una fina capa i a l'altre hi fem un bon manyoc.

- **Últim pas:** Pintar el bidó i decorar-lo al nostre gust.

- **Tocar el bidobom:** A la membrana del precinte podem distingir diferents sonoritats: greus, mitjos i aguts. El centre tindrà la sonoritat més greu, i a l'extrem la sonoritat serà més aguda. Els sons del bidobom seran llargs i plens.

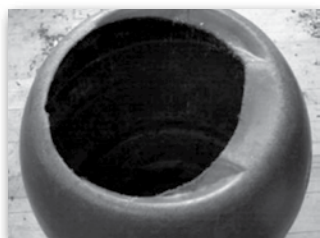
Suggeriments:

Després de realitzar el quart pas, podem fer una segona volta de precinte, començant de nou de les 12, les 6, les 3-9... però

aquesta vegada posant el precinte a la meitat exterior del cercle per reforçar la membrana.

Després de realitzar el primer pas, podem fer quatre forats rodons d'un pam a les parets del bidó seguint els quatre punts cardinals, de manera que el bidó respiri, i tant si el tenim recolzat a terra com penjat al coll soni igual.

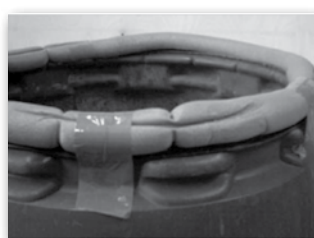
Una vegada fet el bidobom, podem posar una tela a sobre de tot el precinte per tal d'obtenir una sonoritat més curta i seca.

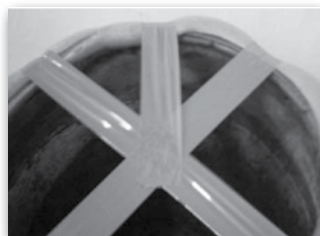
Primer pas

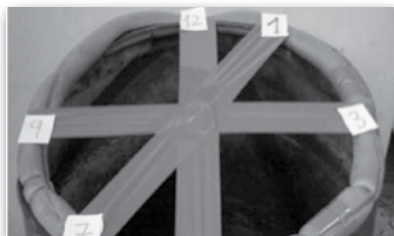
Tercer pas

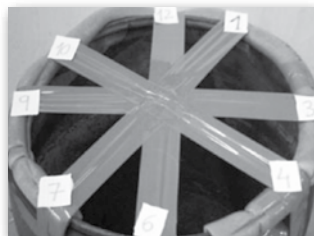
Quart pas

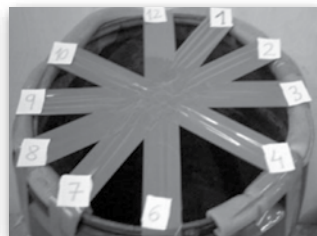
Les 12

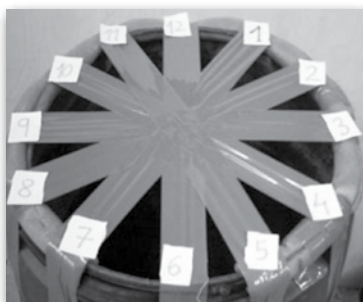
De les 12-6, 3-9, 1-7

4-10

2-8

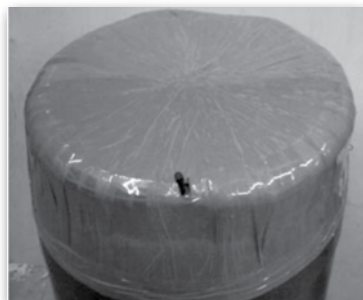
5-11

Seguim omplint els buits amb cinta

Cinquè pas

Retallem les puntes

Inflem la càmera d'aire

Passem la cinta pels anellatges

Baquetes

SABATÒFON (NIVELL DE DIFICULTAT ALT)

Descripció: El sabatòfon és un instrument semblant al xilòfon, construït amb tubs de PVC que colpejarem amb dues xancletes reciclades per aconseguir el so de les diferents notes. El so que produeix l'instrument és sec i afinat. Us proposem construir-ne un de diatònic (7 notes) i un de cromàtic (12 notes) ¹.

SABATÒFON DIATÒNIC

Material necessari:

- Un cavallet de fusta
- Tub de plàstic corrugat entre 40 i 60 mm de diàmetre. Necessitarem 6 metres per a una escala d'una octava diatònica (do, re, mi, fa, sol, la, si, do). Necessitarem 10 metres per a una escala cromàtica (do, do#, re, re#, mi, fa, fa#, sol, sol#, la, la#, si, do)
- Cúter
- Una màquina de perforar
- Dues xancletes de platja
- Tisoires
- Brides de plàstic
- Un llistonet (en el cas que el vulguem fer cromàtic)
- Un cordill llarg

Temps estimat: Dependrà del sabatòfon que vulguem fer (diatònic o cromàtic), però podem calcular un temps total aproximat de 2 hores.

Procés d'elaboració:

- **Primer pas:** Tallar 7 trossos del tub de plàstic (seguirem l'escala diatònica, en aquest cas) procurant que el tall sigui net i recte seguint les mides següents:

- o Tub núm. 1- 100 cm, que serà la nota més greu
- o Tub núm. 2- 89 cm
- o Tub núm. 3- 79 cm
- o Tub núm. 4- 75 cm
- o Tub núm. 5- 66 cm
- o Tub núm. 6- 59 cm
- o Tub núm. 7- 53 cm

o Tub núm. 8- 50 cm, que serà l'octava de la nota més greu

- **Segon pas:** Fem petits forats a la part superior del cavallet i a l'eix vertical considerant els espais que hi haurà entre els tubs, per tal que les brides de plàstic quedin ben fixades i no es moguin.

- **Tercer pas:** Posem el primer tub, el més llarg, per la part de davant del cavallet començant per la banda esquerra. I tot seguit el fixarem utilitzant les brides de plàstic. Procurarem que la part superior del tub quedi el més vertical possible.

- **Quart pas:** Posarem el segon tub separant-lo del primer a una distància d'un o dos dits. El fixarem també amb les brides.

- **Cinquè pas:** Seguirem posant tots els tubs al cavallet de la mateixa manera.

- **Sisè pas:** Lligarem els tubs amb un cordill per tal que no es moguin, i tallarem les puntes sobrants de les brides.

- **Tocar el sabatòfon:** El farem sonar percutint la xancleta a la boca dels tubs, utilitzant-les de baquetes. En el cas que la sola de la xancleta sigui molt ampla, la podem retallar per evitar que toqui dos tubs alhora. També podem utilitzar qualsevol altra material dur que sigui prou ample com la boca del tub.

Primer pas

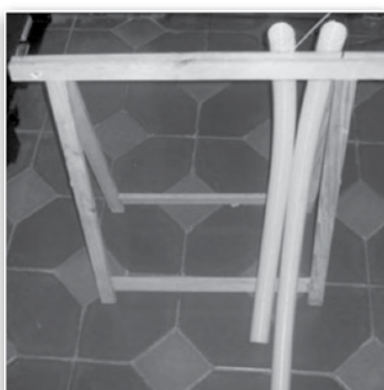
Segon pas

Tercer pas

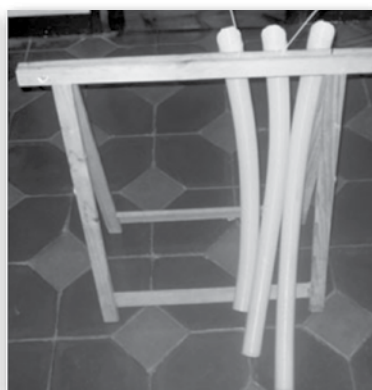
(1) Sempre podem prescindir de la dificultat de seguir les mides amb què hem de tallar els tubs formulades amb anterioritat i retallar simplement el tub a diferents mides. Com més curt retallem el tub, la nota resultant serà més aguda. Com més llarg, la nota serà més greu.

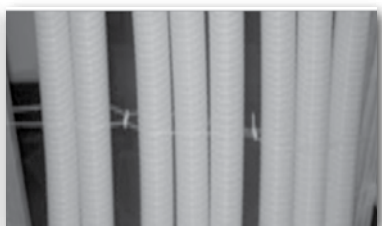
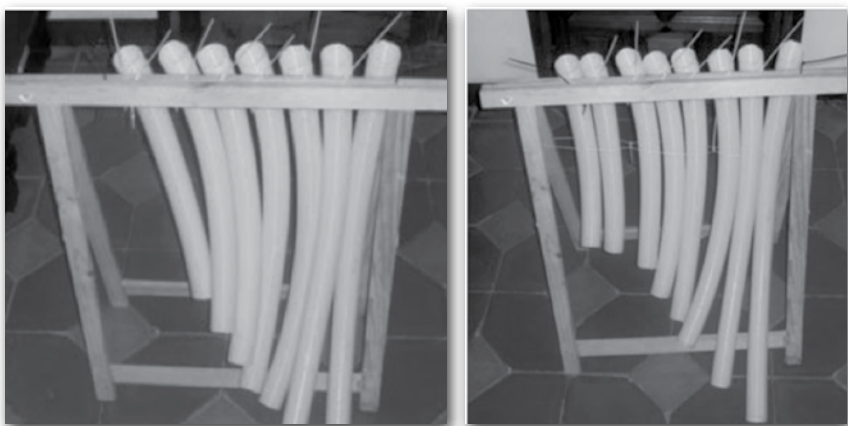
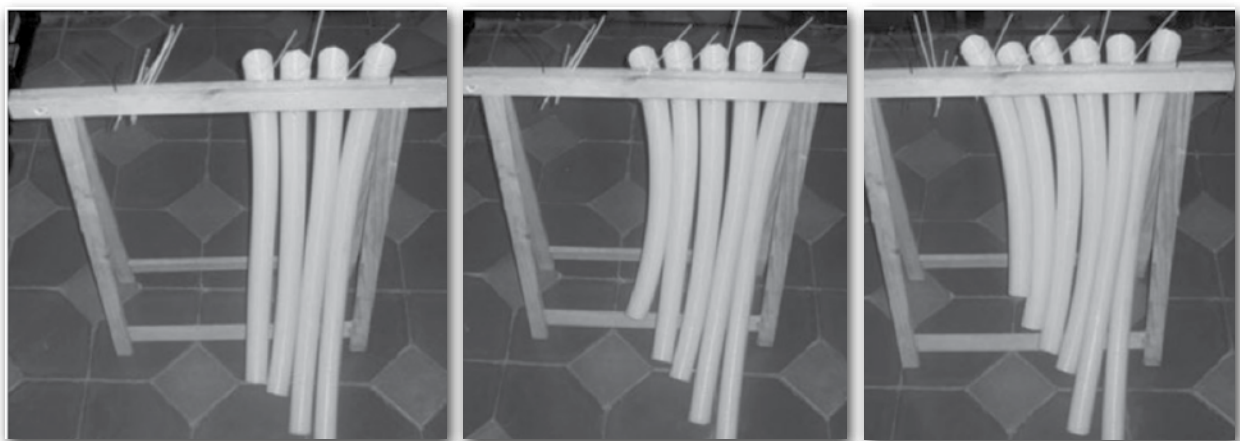
Tercer pas

Quart pas

Cinquè pas

Sisè pas

El sabatòfon diatònic

SABATÒFON CROMÀTIC

- El sabatòfon cromàtic té dotze notes, per tant tindrà dotze tubs. Per construir-lo necessitarem el mateix material i eines que en el diatònic, però hem de pensar que ens caldrà més tub, més brides i també un llistó de fusta.

- **Primer pas:** tallarem 13 tubs de les següents mides:

o Tub núm. 1- 100 cm, que serà la nota més greu

• Tub núm. 1.5- 94 cm

o Tub núm. 2- 89 cm

• Tub núm. 2.5- 84 cm

o Tub núm. 3- 79 cm

• Tub núm. 4- 75 cm

• Tub núm. 4.5- 70 cm

o Tub núm. 5- 66 cm

• Tub núm. 5.5- 63 cm

o Tub núm. 6- 59 cm

• Tub núm. 6.5- 56 cm

o Tub núm. 7- 53 cm

o Tub núm. 8- 50 cm, que serà l'octava de la nota més greu

Com podem observar els tubs dels números no fraccionaris són els tubs del sabatòfon diatònic. Si partim d'aquest, només ens caldrà tallar els cinc tubs dels números fraccionaris (que són els que es mostren a la fotografia).

- **Segon pas:** Enganxarem un llistó de l'amplada del cavallet a la part interior (que ens facilitarà separar els tubs del davant i

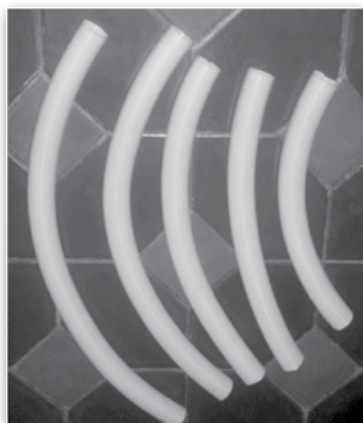
del darrere). El podem lligar amb dues brides de plàstic.

- **Tercer pas:** Si comencem a construir el sabatòfon per primera vegada, posem el primer tub, el més llarg, per la part del davant del cavallet començant per la banda esquerra. I tot seguit el fixarem utilitzant les brides de plàstic. Procurarem que la part superior del tub quedi el més vertical possible. Tot seguit, posarem el segon tub separant-lo del primer a una distància d'un o dos dits. El fixarem també amb les brides. I d'aquesta manera, seguirem posant els altres cinc tubs a la part del davant.

Si ja havíem construït el sabatòfon diatònic, posarem el tub número 1.5 a la part del darrere, i una mica més alçat que el primer tub. Aquest tub anirà col·locat entre el tub núm. 1 i el tub núm. 2, seguint el teclat del piano, les tecles blanques i les tecles negres (és el procés que es mostra a les fotografies).

- **Quart pas:** Seguirem posant els altres tubs, 2.5, 4.5, 5.5 i 6.5, a la part del darrere, i els altres a la part del davant. A mesura que els anirem posant, lligarem els tubs amb brides de plàstic al llistó de fusta.

- **Tocar el sabatòfon:** El farem sonar percutint la xancleta a la boca dels tubs, utilitzant-les de baquetes. En el cas que la sola de la xancleta sigui molt ampla, la podem retallar, per evitar que toqui dos tubs alhora. També podem utilitzar qualsevol altre material dur que sigui prou ample com la boca del tub.

Primer pas

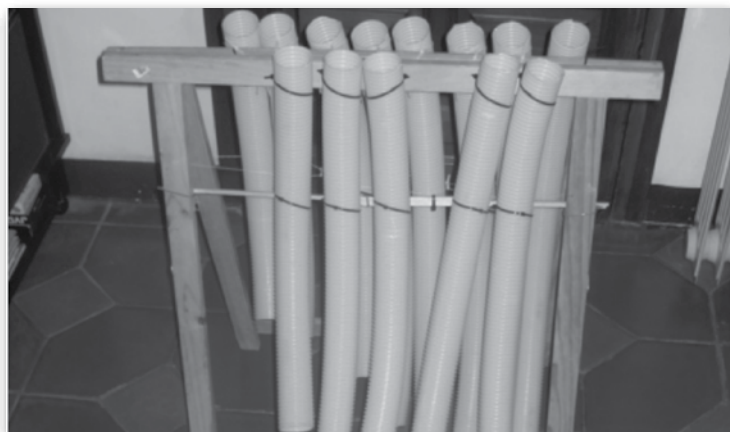
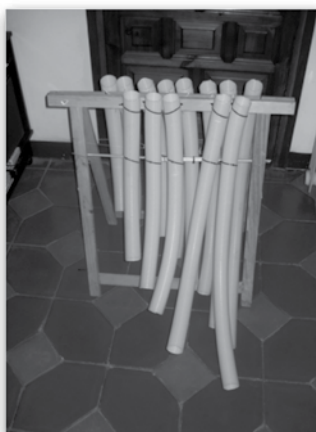
Segon pas

Tercer pas

Quart pas

El sabatòfon cromàtic

INSTRUMENTS IDIÒFONS

Els instruments idiòfons són aquells que produeixen el so a través de la vibració del seu propi cos. Habitualment són considerats instruments de percussió, tot i que no siguin realment percudits, com per exemple el triangle, el gong, el xilòfon, les castanyoles, les claus, l'arpa de boca...

KALIMBA DE SERRES (NIVELL DE DIFICULTAT ALT)

Descripció:

Una kalimba és un instrument musical d'origen Africà que disposa de làmines metàl·liques que es polsen amb els dits per tal d'obtenir-ne diferents notes que reposen en una caixa de ressonància. La kalimba de serres que es proposa construir serà feta amb un tub de PVC, recobrint la membrana amb precinte transparent (com a l'eco pandereta o el bidobom descrits), i afegint a la membrana una base de fusta, on col·locarem trossos de fulles de serra per tallar metall, que seran les làmines que en polsar-les faran les notes.

Aquesta kalimba de serres és un instrument mixt, considerat tant de la família d'instruments idiòfons com dels membranòfons (ja que disposa de membrana, com la pandereta).

Material necessari:

- Un tub de PVC de 25 cm diàmetre i 12 cm d'alçada
- Precinte transparent
- Fulls de colors, retalls de revista, flors i fulles seques...
- Cintes aïllants de colors
- Esponja de llima
- Alcohol i cotó (per netejar el tub de PVC)
- Màquina de perforar (Dremmel)

- 2 fustes (contraplacat de 6 mm de gruix) de 15 cm x 7.5
- Llistonet de 15 cm x 1 cm
- 6 cargols de (2.5 x 12)
- Tornavís
- Cordill de 20 cm
- 3 fulles de serra per tallar metall
- Serra d'arc per metall
- Alicates
- Tisores
- Vareta rodona d'acer o radi de bicicleta
- Afinador o diapasó

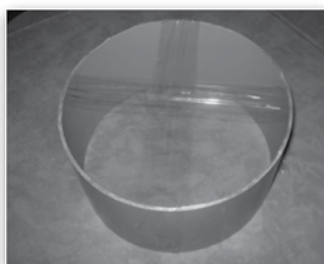
Temps estimat: 3 hores.

Procés d'elaboració:

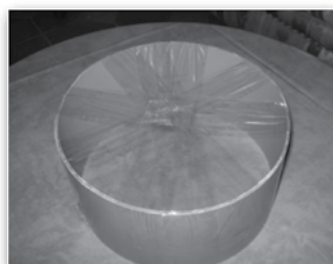
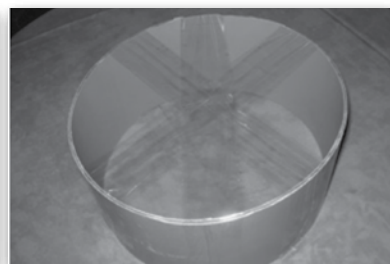
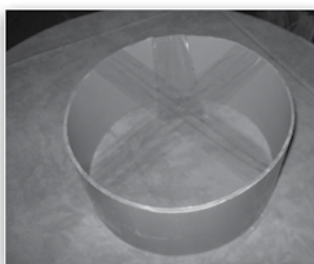
- **Primer pas:** Agafem el tub de PVC i el tallem en cercles de 12cm d'amplada amb la serra d'arc per a metall.
- **Segon pas:** Llimarem el contorn del tub de PVC amb l'esponja de llima, de manera que quedi ben fi. Netegem el tub de PVC amb cotó i alcohol.
- **Tercer pas:** Pedaç per a la membrana (si hem fet l'eco pandereta, o el bidobom, aquest procediment és el mateix). Col·loquem una tira de precinte al mig del tub fent una creu de manera que quedin ben fixades i amb força tensió i, tot seguit, partint del centre, col·loquem altres tires de precinte ben tensades, des del centre cap a l'exterior, seguint l'ordre de les agulles del rellotge, partint de les 12, i després les 6, les 3-9, l'1-7, 4-10, 2-8, i 5-11. Seguirem omplint amb precinte els espais que han quedat buits entremig, seguint també un ordre de la part superior i inferior. Seguirem precintant fins que quedi tot l'espai recobert de precinte.
- **Quart pas:** Després farem una segona volta de precinte, començant de nou de les 12, les 6, les 3-9... però aquesta vegada posant el precinte a la meitat exterior del cercle per reforçar la membrana. Per acabar farem un parell de voltes de precinte pel costat del tub per tal de reforçar els altres i evitar que es desenganxin i que la membrana perdi tensió.

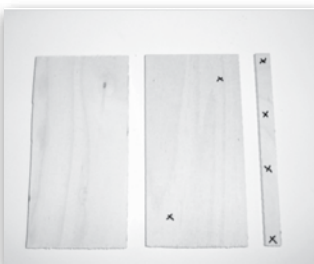
Segon pas

Tercer pas

Quart pas

Sisè pas

Setè pas

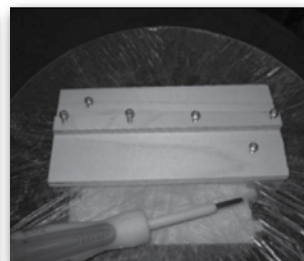
Vuitè pas

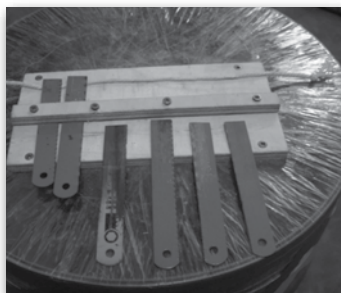
Novè pas

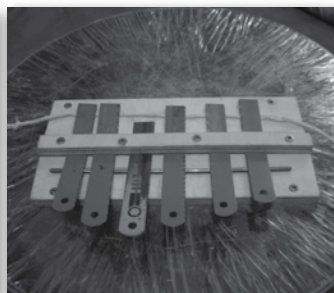
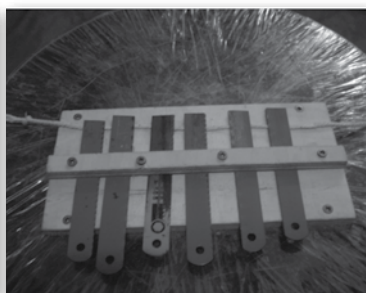
Desè pas

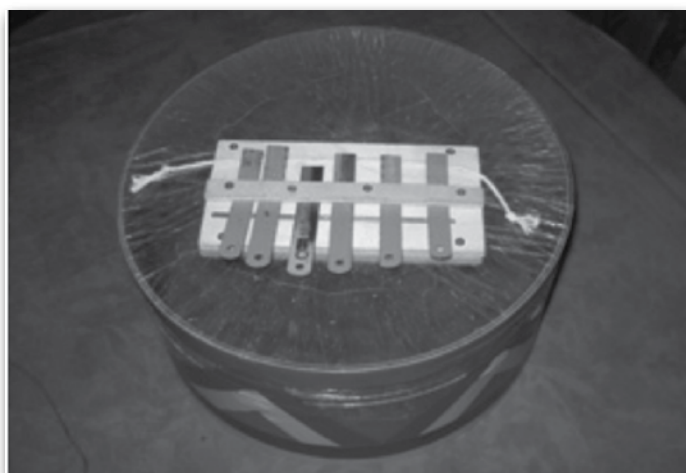
Onzè pas

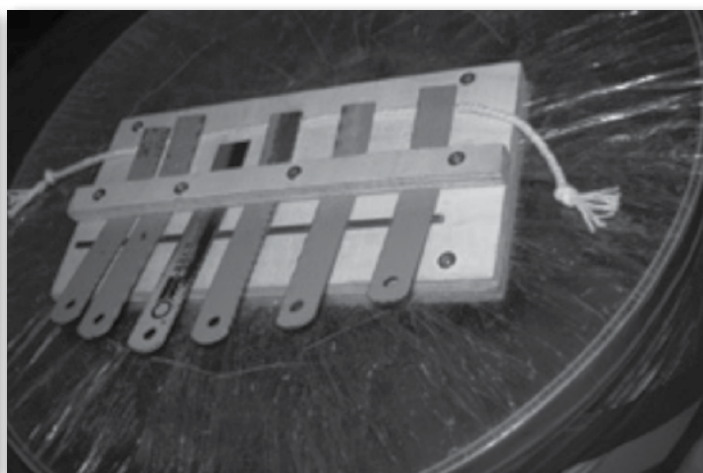
Dotzè pas

Tretzè pas

La kalimba de serres

- **Cinquè pas:** Podem decorar la membrana pel seu interior amb retalls de revista, fulls de colors o elements naturals, i col·locant precinte per tal de protegir la membrana i evitar que s'hi enganxin coses. Si no es vol decorar, simplement col·locarem en el seu interior vàries tires de precinte.

- **Sisè pas:** Agaferem les dues fustes i hi farem una marca amb el llapis a l'extrem superior i inferior, a uns 2 cm, i quatre més al llistó de fusta, separats entre si uns 4.5 cm.

- **Setè pas:** Farem els forats a les fustes amb el dremmel ajudant-nos d'un suport de fusta, altrament anomenat màrtir.

- **Vuitè pas:** Col·loquem la fusta inferior a sota de la membrana, aguantant-la amb el suport per tal d'evitar que es malmeti la membrana de precinte, procurant deixar dos dits de l'extrem del tub de PVC. Col·locarem l'altra fusta a sobre de la membrana.

- **Novè pas:** Col·loquem i collem els 2 cargols de les fustes amb el tornavís fins al final. Ens ajudarem d'un suport de fusta per aguantar-les. Posem el cordill a la part superior.

- **Desè pas:** Tallarem les serres a uns 8 cm pels seus extrems rodons. Ho podem fer amb els dits, si anem amb compte, o bé amb les alicates.

- **Onzè pas:** Collem els 4 cargols del llistó, però no els ajusta-

rem del tot, ja que hi haurem de deixar una mica d'espai per col·locar les serres. Col·loquem les serres, posant-les a sobre del cordill a sota del llistó, i collem els cargols de manera que les serres quedin completament planes.

- **Dotzè pas:** Tallem la vareta rodona d'acer, o radi de bicicleta, a 13 cm i la col·loquem a sota de les serres pressionant-la fort en direcció al llistó (ens ajudarem del tornavís per fer més força, si cal). Busquem l'afinació de les serres amb l'ajuda d'un afinador o diapasó, o de l'orella, intentant buscar algunes notes. Com més sobresurti la serra, la nota sonarà més greu. Al contrari, com més curta sigui, més aguda sonarà. Proposem trobar:

o FA. RE. LA. SI. MI. LA.

- **Tretzè pas:** Decorarem la kalimba de serres pel voltant amb cinta aïllant de colors.

- **Catorzè pas:** Tocar-la! Agafarem la kalimba pels costats i amb els dits grossos tocarem les serres. O bé la col·locarem a sobre d'una taula o de les cames i posarem les mans per tocar les serres com si fossin les tecles d'un piano. També podem fer cops als costats o a la membrana. Descobriu-ne i exploreu-ne altres possibilitats!

INSTRUMENTS DE CORDA

Com hem fet amb els instruments de percussió, també podem crear diferents instruments de corda amb materials que tenim al nostre abast diàriament. Tot el que sigui cordills, cordes, fils, gomes, cintes, filferros, subjectats en diferents suports, ens poden permetre crear diferents instruments de corda. Tot seguit es fa la proposta de construir un contracubell o cubell-baix, a càrrec de Manolo Germán, i una arpa tubular, una proposta d'Àngel Laguna.

CONTRACUBELL O CUBELL-BAIX (NIVELL DE DIFICULTAT MIG)

Proposta de Manolo Germán.

Descripció: El contracubell o cubell-baix és un instrument musical de la família dels cordòfons. Generalment té quatre cordes, però aquest contrabaix reciclat només en té una.

Material necessari:

- Un bidó d'obra o un gibrell gran (com més gran sigui, més sonarà; en aquest cas, utilitzarem un gibrell gran)
- Un pal de fusta rodó de la mida d'un pal d'escombra o més gruixut, o un llistó d'1.5m (per fer aquest contracubell, utilitzarem el llistó)
- 1 llistó de 50 cm (dependrà de la mida del gibrell; segons el bidó utilitzat, no caldrà)
- 2 metres de cordill fort (les mides variaran segons el bidó, i el pal de fusta o llistó)
- Una màquina de foradar o una barrina
- Fil ferro, uns 30 cm
- Un tornavís
- 3 visos
- 1 serra

Temps estimat: Una hora i mitja.

Procés d'elaboració:

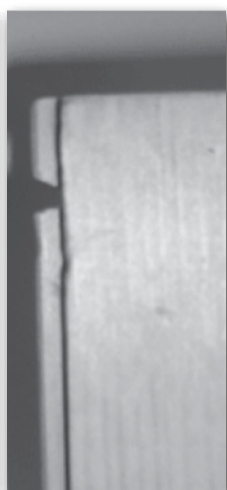
- **Primer pas:** Agafem el bidó d'obra o el gibrell gran i el posem del revés. Fem un forat d'uns 10 centímetres del bidó, i dos més als laterals.
- **Segon pas:** Agafarem el llistó per una punta i a 2-3 cm farem una regata (un solc estret a la superfície del pal) a ambdós costats a la part estreta.
- **Tercer pas:** Tallarem l'altre extrem del llistó adaptant-lo a la forma del gibrell.
- **Quart pas:** Clavarem el llistó dels 50 cm a uns 26 cm de l'extrem del llistó llarg que hem retallat, subjectant-lo amb un vis lleugerament (les mesures variaran depenent de la mida del bidó o gibrell).
- **Cinquè pas:** Col·loquem el llistó de fusta a la part exterior del gibrell, fixant la punta a l'interior de la vora del gibrell.
- **Sisè pas:** Cargolem els dos visos als forats que hem fet als laterals del gibrell encaixant-los al llistó de fusta.
- **Setè pas:** Col·loquem el llistó de 50 cm a la base del gibrell, de manera que quedi enganxat (per evitar que el llistó d'1.5 m es mogui).
- **Vuitè pas:** Passem el cordill per la part inferior del gibrell i el nuarem a un filferro.
- **Novè pas:** Lligarem el cordill a l'altre extrem del llistó fent-lo passar per la regata per tal que quedi ben subjectat i penjat alhora.
- **Desè pas:** Agafarem el cordill que ens ha quedat a sota del bidó o gibrell i hi cargolarem un filferro per tal de cargolar i tensar el cordill i, així, aconseguir l'afinació que estem buscant. A més a més, aquest filferro farà la funció de topall, de manera que el cordill no s'escapi pel forat
- **Tocar el contracubell:** Podem polsar la corda amb els dits intentant descobrir diferents notes. També podem tocar-lo amb una pua forta i gruixuda per tal d'explorar altres sonoritats, així com alçar lleugerament el gibrell del terra per obtenir més ressonància de les notes i més volum.

Suggeriments:

Podem prescindir de col·locar el llistó de 50 cm a la base del gibrell (setè pas), fent alguns forats a ambdues bandes del gibrell (quedant el pal entremig) i, després, fent-hi passar un filferro o corda de manera que el pal quedi ben lligat. Així, evitarem que no hi hagi res que pugui distorsionar el so a la base del gibrell.

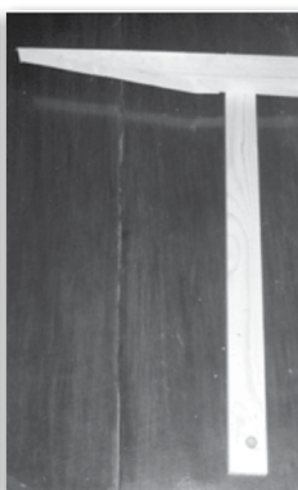
1r pas

2n pas

3r pas

4rt pas

5è pas

6è pas

Setè pas

Vuitè i desè pas

Onzè pas

El contracubell o cubell-baix

ARPA TUBULAR (NIVELL DE DIFICULTAT ALT)

Proposta d'Àngel Laguna.

Descripció: L'arpa tubular és un instrument de corda similar a l'arpa i també a la kora africana però construïda utilitzant la base d'un tub de cartró llarg i ample.

Material necessari:

- Un tub de cartró llarg i ample d'uns 60 cm
- 11 bastonets (*palillos*) xinesos
- Fil de pescar gruixut
- Cartó gruixut
- Tisoires
- Punxó/ barrina/ o petita màquina de perforar
- Un llapis

- Un regle llarg
- Cel·lo
- 1 brida de plàstic
- 1 diapasó
- Cola blanca

Temps estimat: 2 hores.

Procés d'elaboració:

- **Primer pas:** Retallem dues rodones de cartró gruixut, una del diàmetre exterior del tub i l'altra del diàmetre interior.
- **Segon pas:** Col·locarem un bastonet xinès a l'extrem superior del tub, fent que surti 1 cm de la punta, i a l'altre extrem farem un senyal amb un llapis al pal, a un centímetre. Foradarem el bastonet xinès amb una barrina, aquest forat ens servirà, més tard, per passar el fil de pescar. Farem el mateix amb els altres 10 bastonets.

- **Tercer pas:** Fem una línia de dalt a baix del tub vertical, si volem podem enganxar un tros de fil de pescar amb cel·lo. Retallem la plantilla dels forats del claviller que s'adjunta a continuació (plantilla 1). L'enganxem amb cel·lo, de forma que quedi ben ajustada a la part superior. A la part inferior retallem la segona plantilla de les cordes (plantilla 2), on, posteriorment, posarem les cordes de l'arpa (fils de pescar).

- **Quart pas:** Fem els forats amb el punxó, la barrina o la màquina de perforar guiant-nos amb la plantilla, per on passarem, posteriorment, els bastonets xinesos. Fem passar el primer bastonet, mirant per l'interior de manera que el pal quedi recte. Farem el forat al tub, també en aquest extrem. Hem de pensar que en posar-los en línia recte el forat del darrere serà més petit, ja que els bastonets són una mica cònics. Podem treure la plantilla una vegada haguem fet aquests forats.

- **Cinquè pas:** Lligarem una brida de plàstic a un centímetre de la part interior del tub, que ens servirà de pont per a les cordes.

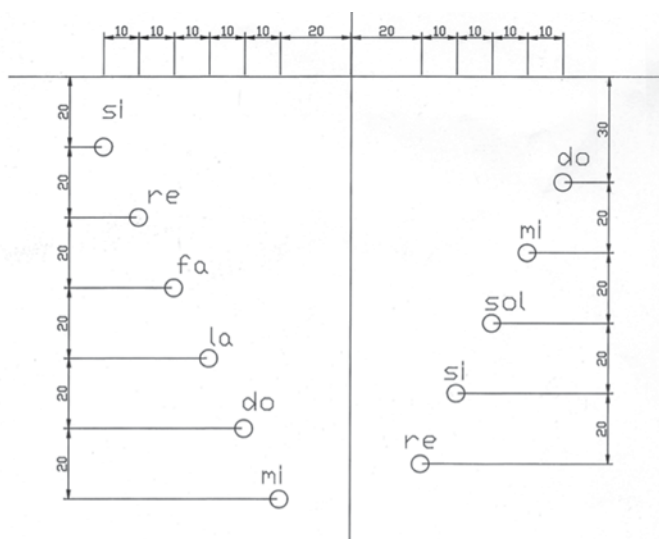
- **Sisè pas:** Encolarem la rodona del diàmetre exterior que hem retallat al primer pas i l'encolarem a la part superior. En-

colarem l'altra rodona a l'interior de la part inferior del tub a uns dos centímetres (que no molestin els forats que hem fet per a posar-hi les cordes).

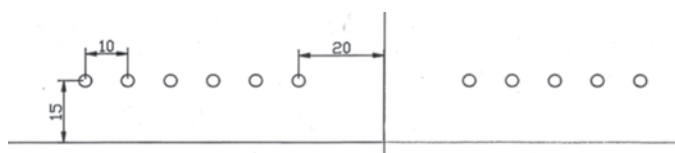
- **Setè pas:** Lliguem els fils al forat que toca de la part inferior del tub (com les cordes de la guitarra), i després lligarem el fil a l'altre extrem del bastonet, introduint-lo al forat. Tensarem el fil donant voltes al bastonet fins que trobem la nota que estem buscant, guiant-nos amb les notes que es proposen a la plantilla. Podem fer servir un diapasó.

- **Tocar l'arpa tubular:** Ens la col·locarem davant nostre recolzant-la a les nostres cames i aguantant-la amb les dues mans. A mà esquerra hi tenim les notes 'si/re/fa/la/do/mi' i a mà dreta 're/si/sol/mi/do'. Ara només ens caldrà interioritzar on és cada corda perquè en el moment de tocar-la puguem anar creant diferents melodies. Si ens és complicat trobar l'afinació proposada, podem prescindir-ne i afinar-la com vulguem. Cal saber també que de tant en tant caldrà afinar-la.

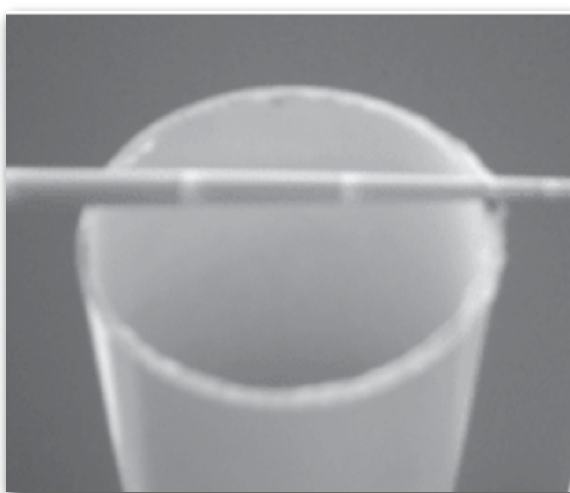
PLANTILLA 1:

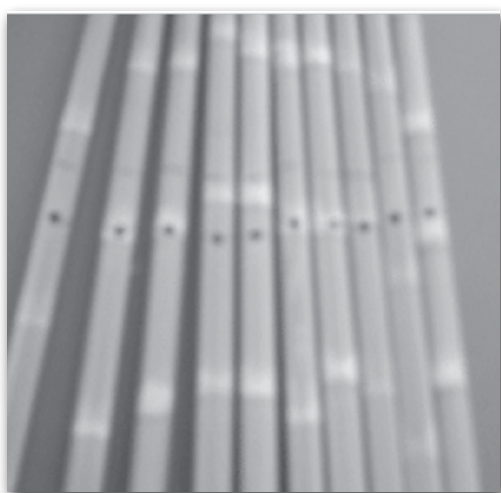
PLANTILLA 2:

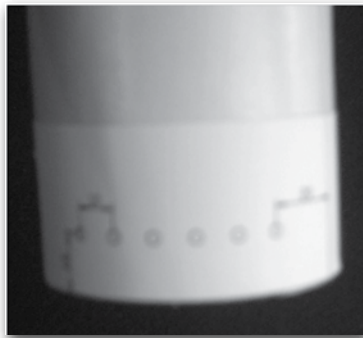
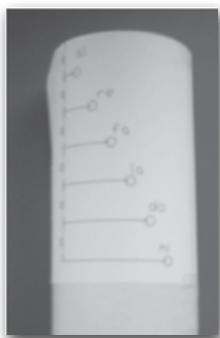
Primer pas

Segon pas

Segon pas

Tercer pas, enganxem les plantilles a la part inferior i superior del tub

Quart pas, fem els forats guiant-nos amb la plantilla

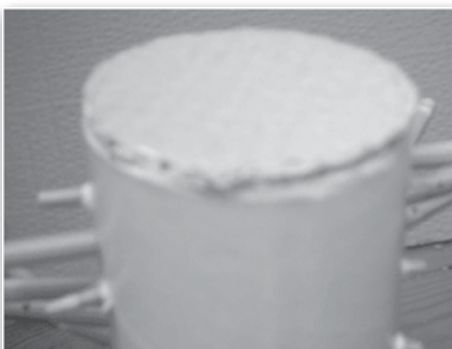
Comencem a col·locar els tubs

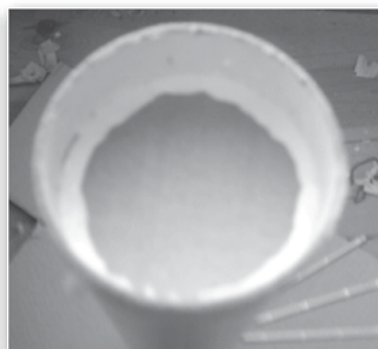
Quart pas

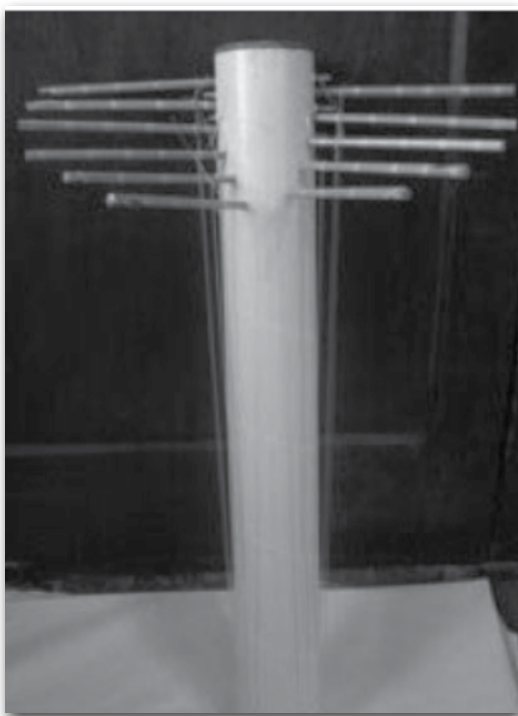
Cinquè pas

Sisè pas

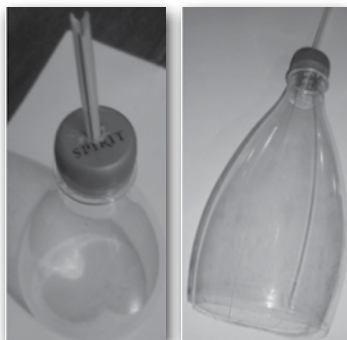
Setè pas

L'arpa tubular

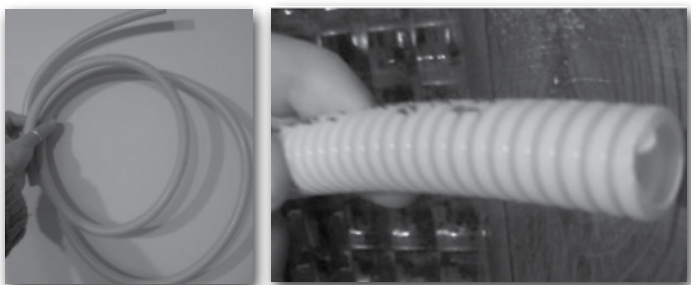
INSTRUMENTS DE VENT

Molts materials que tenim al nostre abast ens permeten construir instruments reciclats de la família del vent. Per exemple, les ampolles de plàstic ens ofereixen moltes possibilitats aconseguint diferents sonoritats. Ja sigui bufant a l'interior, colpejant-les o omplint-les, ens poden oferir diferents sons i notes.

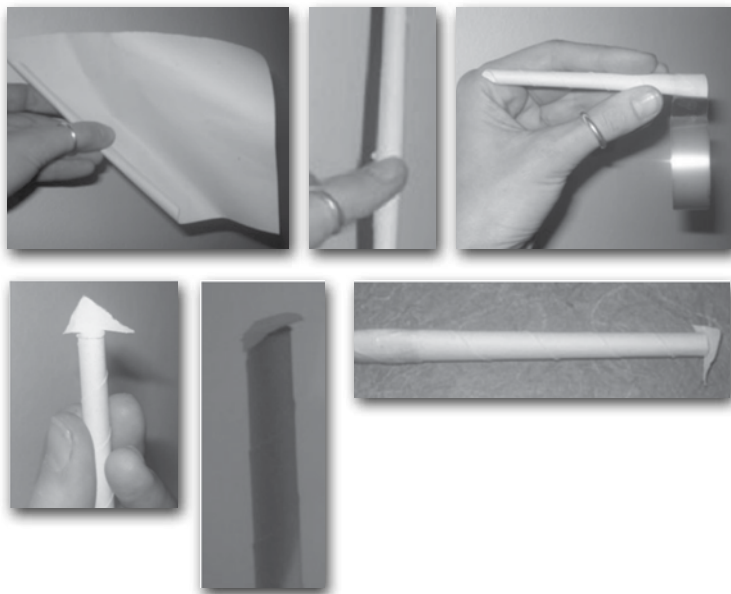
Per exemple, podem construir diferents tipus de **trompetes**. Si tallem una ampolla de plàstic per la base i fem un forat al tap introduint-hi una canyeta de plàstic d'uns 5 cm, prèviament llimada per la punta, rebaixant-ne el gruix de plàstic i tallant les puntes lleugerament pels costats, en bufar per la canya, obtindrem diferents sons, depenent de la longitud de l'ampolla. També podem fer alguns forats al cos de l'ampolla, per tal d'aconseguir diferents notes musicals.

També podem utilitzar un **tub de plàstic corrugat** de diferents mides i diàmetres per fer diferents xiulets. Dependrà de com bufem, i també de com sigui el tub, n'obtindrem diferents sonoritats, de les més greus a les més agudes.

Tub corrugat de 2 metres

També podem fer un instrument molt senzill similar al **kazoo**. Retallarem un tros de full de paper i el començarem a enrotllar com si fos una paperina, però de manera que quedi uniforme i, si pot ser, ben apretat. Una vegada l'haurem cargolat, el retallarem per la meitat i posarem cel·lo a l'extrem retallat, per protegir el que serà l'embocadura. Tot seguit, retallarem el trosset de paper que queda a l'extrem fent-ne un triangle i procurant que quedi tan a prop del tub com sigui possible, com si el volgués tapar. Per tal de fer-lo sonar, inspirarem de manera que el trosset de paper produirà una vibració fent diferents sonoritats. Proposta de Biel Varet (Sa Pobla).

ECOGRALLA (NIVELL DE DIFICULTAT ALTA)

Proposta d'Àngel Laguna.

Descripció: L'ecogralla és un instrument musical de vent similar a la gralla tradicional catalana, però en aquest cas en lloc d'estar feta amb fusta, està feta amb plàstic. La seva sonoritat serà estrident.

Material necessari:

- Una fulla de plàstic transparent (les que s'utilitzen per enquadernar treballs escolars o universitaris, són les millors)
- Cel·lo
- Tisoires petites
- Llima
- Canya de plàstic (de bar)
- Encenedor
- Afinador o diapasó

Temps estimat: 2 hores.

Procés d'elaboració:

- **Primer pas:** Plegar el full. Pleguem el full com qui fa una paperina per posar-hi castanyes, mirant de cargolar-la el més llarg possible i que una de les puntes ens quedi el més estreta possible (7 mm aproximadament).

- **Segon pas:** Fixació. Fixem el con creat amb dos trossos de cel·lo a la part superior i inferior, i després resseguim el contorn del plàstic al llarg de l'espiral per evitar que s'obri. A continuació, tallem el sobrant de la part més ampla del con per deixar-lo recte i tallem també una mica la punta superior del con.

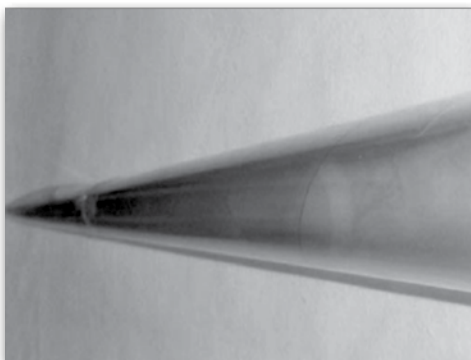
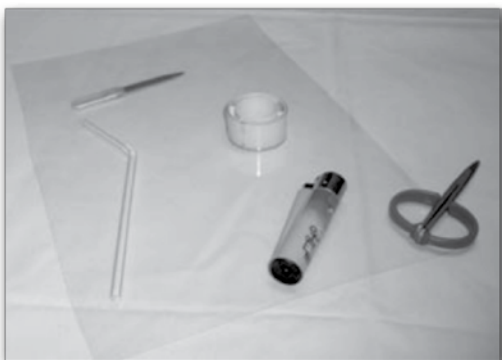
- **Tercer pas:** Llengüeta. Tallem una canya de plàstic a uns 5 cm, i després d'aixafar-la, li tallarem els costats uns 2 cm. Després la llimarem per aquest extrem que hem tallat, un centímetre aproximat, per tal de rebaixar el gruix de plàstic, recolzant-la en una superfície plana. Si ens costa fer-la sonar, podem tallar lleugerament les puntes de la canya pels cos-

tats, tal i com es mostra a la fotografia. Tot seguit, introduïrem la canya a l'extrem estret de la gralla de plàstic. Per tal que quedi ben fixada, posarem cel·lo a l'interior o a l'exterior, així quedarà ben encaixada al cos cònic i no es mourà.

- **Quart pas:** Forats. L'ecogralla, com la gralla tradicional, consta de set forats. El primer forat es fa a la part ampla del cos, al final. El farem petit i l'anirem engrandint fins aconseguir la nota sol (per a fer-ho, utilitzarem l'afinador o el diapasó) o la nota que busquem. La distància entre els forats 2n i 3r serà una mica més gran que entre el 4t, el 5è i el 6è, que seran forats més petits i propers. Farem també el 7è forat a la part de darrere de la gralla entre el 1r i 2n forat. Després, si els forats que hem fet no ens han quedat prou ben tallats, o bé

podem llimar-ne la superfície, o bé podem cremar el relleu amb l'encenedor, i així evitarem que la tecla punxi a l'hora de posar-hi el dit.

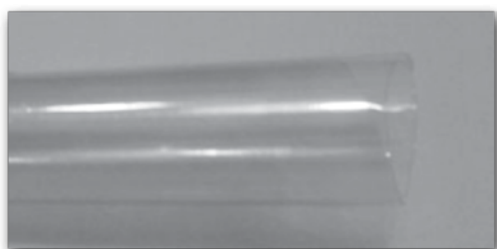
- **Tocar l'ecogralla:** Abans de començar-la a tocar caldrà que preparem bé la canya i que tinguem en compte l'embocadura, que no premem massa fort, evitant que entri l'aire o que ens puguem marejar de tant bufar, ni massa flux, evitant que se'ns escapi per tot arreu i ens tremolin els llavis per fer-la sonar.

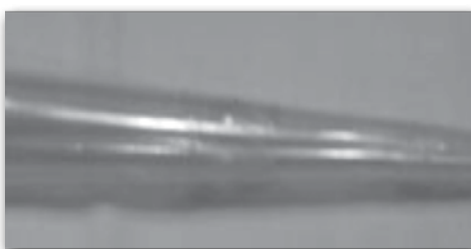
Primer pas

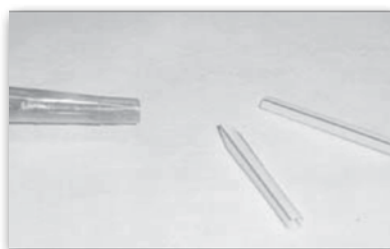
Segon pas

Segon pas

Segon pas

Tercer pas

Tercer pas

Quart pas

L'ecogralla

La informació que integra aquest capítol forma part del quadern anomenat 'La música i el medi ambient', escrit per Alba Sanfeliu Bardia (alba.sanfeliu@uab.cat) de l'Escola de Cultura de Pau amb el finançament de l'Institut Català Internacional per la Pau. Aquest quadern pretén donar a conèixer quina ha estat la resposta musical davant dels canvis climàtics que estan succeint en el nostre planeta en els darrers anys, posant èmfasi en l'activisme musical de diferents cantants i grups destacats per la celebració de diferents actes, concerts, creació d'organitzacions, i l'edició de CD i DVD sobre el medi ambient. El document inclou també una selecció de composicions i cançons relacionades amb el tema del medi ambient facilitant propostes didàctiques, així com d'altres per construir instruments musicals amb materials reciclats. Les propostes de construcció d'instruments musicals amb materials reciclats han estat facilitades per l'Àngel Laguna, (<son_angel9@hotmail.com>. 696465539), i Manolo Germán, i amb la col·laboració especial de Ramon Elias. Per a més informació:

En català: <<http://escolapau.uab.cat/img/programas/musica/musicamedioambiente.pdf>>

En castellà: <<http://escolapau.uab.cat/img/programas/musica/musicaymedioambiente.pdf>>

Cançoners de butxaca de nadal

MOVIMENT
DE CENTRES
D'ESPLAI
CRISTIANS

 **FUNDACIÓ
PERE TARRÉS**

Pastorets de la muntanya

Pastorets de la muntanya
que viviu amb gran recel,
amb gran recel;
desperteu, veniu de pressa,
que ja és nat el Rei del cel.

Cap al migdia,
canta i refila
toca Pasqual,
repica el timbal:
ram pataplam,
ram pataplam;
que són festes d'alegria
Pasquès santes de Nadal.

- Què és aquest soroll que sento
a aquesta hora en el corral?
espereu, que si jo baixo
sabreu qui és en Pasqual!

- Ai, Pasqual, no t'enfadis,
que sóc un àngel del cel,
que aquí vinc per anunciar-vos
que ja és nat el Rei del cel.

El trineu

Per damunt la neu
lleuger dalt d'un trineu,
pels camps corro rebent,
alegre i somrient,
fent dringar els cascavells
com argentins joiells
res més bo no trobareu
com viatjar dalt d'un trineu.

Ding, dang, dong,
ding, dang, dong,
dringueu sens parar;
anar amb trineu
és divertit
tant de dia com de nit. (x2)

Tot cobert de neu
llevat del nostre cor,
per això ara cantem tots,
la cançó del trineu;
i voli la il·lusió
amb aquesta cançó
i així de molt bon grat
s'afermi la nostra amistat.

Ding, dang, dong,
ding, dang, dong,
dringueu sens parar;
anar amb trineu
és divertit
tant de dia com de nit. (x2)

The musical score is written on five staves in a single system. It begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody is simple and repetitive, with lyrics written below the notes. The lyrics are in Catalan and describe a winter scene with snow, sleighs, and the sound of sleigh bells. The score includes a double bar line with repeat dots, and a first ending marked with a '1.' and a second ending marked with a '2.'. The lyrics are: Per da-munt la neu, lleu-ger dalt d'un tri-neu, pels camps cor-ro ra-bent, a-le-grei som-ri-ent. Fent din-garels cas-ca-vells, com ar-gen-tins jo-iells, res bo no tro-ba-reu com viat-jar dalt d'un tri-neu. Ding dang dong! Ding dang dong! so-neu sens pa-rar, el tri-neu és di-ver-tit tant de di-a com de nit. di-a com de nit.

Per da-munt la neu, lleu-ger dalt d'un tri-neu, pels camps cor-ro ra-bent, a -

le-grei som-ri-ent. Fent din-garels cas-ca-vells, com ar-gen-tins jo-iells, res

bo no tro-ba-reu com viat-jar dalt d'un tri-neu. Ding dang dong! Ding dang dong!

so-neu sens pa-rar, el tri-neu és di-ver-tit tant de di-a com de nit

di-a com de nit

El dimoni escuat

Allà sota una penya
és nat un Jesuset;
nuet, nuet, (x2)
que és fill de Mare Verge
i està mig mort de fred;
nuet, nuet,
i està mig mort de fred.

El bon Josep li deia:
- Jesús que esteu fredet;
pobret, pobret. (x2)
La Verge responia:
- Per falta d'abriguet;
pobret, pobret,
per falta d'abriguet!

Pastors hi arribaren
allà a la mitja nit;
catric, catric, (x2)
veient que tots hi anaven
del gran fins al més xic;
catric, catric,
del gran fins al més xic.

A prop d'allí passava
un dimoni escuat;
patrip, patrap, (x2)
sentint tanta gatzara
a dintre s'ha ficat;
patrip, patrap,
a dintre s'ha ficat.

Els pastorets en veure'l
se li tiren al damunt;
patim, patum, (x2)
i tantes n'hi mesuren
que el deixen mig difunt;
patim, patum,
que el deixen mig difunt.

Ara ve nadal

Ara ve Nadal,
matarem el gall,
i a la tia Pepa
li'n donarem un tall.

Què hi fas aquí Pepa
què hi fas aquí dalt?
- Em rento les mitges
i el meu davantal,
per anar bonica
el dia de Nadal.

Per què cantes ara
si dorm l'Infant?
- Jo canto i refilo
perquè el dia és gran.
Flor d'un lliri, lliri;
flor d'un lliri blanc.

Ara ve Sant Roc
matarem el porc
i a la tia Pepa
li'n donarem un poc.*

* d'altres versions diuen:
"un tros", "garrot", "de tot"

Les dotze van tocant

Les dotze van tocant
ja és nat el Déu Infant
fill de Maria.

El cel és estrellat
el món és tot glaçat
neva i venteja.

La Mare i el Fillet
estan mig morts de fred
i el Vell tremola.

Josep a poc a poc
encén allà un gran foc
i els àngels canten.

Enmig de fred i neu,
el foc d'amor d'un Déu
el cors desglaça.

Per això tots van cantant:
ja és nat el Déu Infant
fill de Maria.

A Betlem me'n vull anar

A Betlem me'n vull anar
vols venir tu gallineta?

A Betlem me'n vull anar
vols venir tu rabadà?

Un xiulet li vull comprar;
un xiulet li vull comprar.
Xiu, xiu, xiu farà el xiulet;
xiribit, xiribet;
a Betlem, au, au,
a Betlem si us plau.

Un timbal li vull comprar.
Tam, tam, tam, farà el timbal.

Un pollet li vull comprar.
Piu, piu, piu, farà el pollet.

Un gatet li vull comprar.
Miau, miau, miau, farà el gatet.

Un gosset li vull comprar.
Guau, guau, guau, farà el gosset.

Un porquet li vull comprar.
Oic, oic, oic, farà el porquet

A Bet - lem me'n vull a-nar, vols ve -

nir tu ga-lli-ne - ta? A Bet - lem me'n vull a-nar, vols ve - nir tu ra-ba-dà? Un xiu -

let li vull com - prar, un xiu - let li vull com - prar. Xiu, xiu,

xiu fa-rà el xiu-let, xi-ri-bit, xi-ri - bet, a la_a-nem, au, au! A Bet-lem si_us plau!

Fum, fum, fum

A vint-i-cinc de desembre,
fum, fum, fum.

Ha nascut un minyonet
ros i blanquet, ros i blanquet;
Fill de la Verge Maria,
n'és nat en una establia.
Fum, fum, fum.

Aquí dalt de la muntanya
si n'hi ha dos pastorets
abrigadets, abrigadets;
amb la pell i la samarra,
mengen ous i botifarra.

Qui dirà més gran mentida?
ja respon el majoral
amb gran cabal, amb gran cabal;
jo faré deu mil camades
amb un salt totes plegades.

El vint - i - cinc de De - sem - bre, fum. fum, fum!

El vint - i - cinc de De - sem - bre, fum. fum, fum! Ha nas - cut un mi - nyo -

net ros i blan - quet, ros i blan - quet, fill de la Ver - ge Ma - ri - a n'és nat

en u - na es - ta - bli - a, fum. fum, fum! Ha nas -

Dalt de la muntanya

1. Allà dalt de la muntanya, un àngel als pastors diu:

allà dalt de la muntanya, un àngel als pastors diu:

Hola, hola, eixiu, eixiu! Lantarà, rarararara!

Hola, hola, eixiu, eixiu, què Jesús és nat i és viu!

2. El més vell ja en diu als altres: hala, hala, caminem! (2)

que a Jesús adorarem. Lantarà, rarararara,

que a Jesús adorarem dins el portal de Betlem!

3. Si un pastor li porta ovelles, l'altre li porta cabrits, (2)

l'altre li porta confits. Lantarà, rarararara,

l'altre li porta confits, que és cosa de nens petits!

A - llà dalt de la mun - ta - nya un àn -

gel als pas-tors diu: A - llà dalt de la mun - ta - nya un àn - gel als pas-tors

diu: Ho - la, ho - la, ei - xiu, ei - xiu! Lan - ta - ra - rà, ra - ra - ra - ra - ra! Ho - la,

ho - la, ei - xiu, ei - xiu, que Je - sús és nat i és viu!

El desembre congelat

1. El desembre congelat
confús es retira.

Abril, de flors coronat,
tot el món admira.

Quan en un jardí d'amor
neix una divina flor,
d'una ro, ro, ro,
d'una sa, sa, sa,
d'una ro, d'una sa,
d'una rosa bella,
fecunda i poncella.

2. El primer pare causà
la nit tenebrosa
que a tot el món ofuscà
la vista penosa;
mes, en una mitjanit,
brilla el sol que n'és eixit
d'una be, be, be,
d'una lla, lla, lla,
d'una be, d'una lla,
d'una bella aurora
que el cel enamora.

3. El mes de maig ha florit,
sense ser encara,
un liri blanc tot polit
de fragància rara,
que per tot el món se sent,
de Llevant fins a Ponent,
tota sa, sa, sa,
tota dul, dul, dul,
tota sa, tota dul,
tota sa dulçura
i olor, amb ventura.

4. Arribaren els tres reis
amb molta alegria,
adorant el rei del cel
en una establia.
Ofertint-li tres presents,
com són or, mirra i encens.
A la Ma, Ma, Ma,
a la re, re, re,
a la Ma, a la re,
a la Mare pia,
la Verge Maria.

5. Amb contentament i amor
celebrem el dia,
en què el diví Senyor
neix amb alegria.
Si no tenim més tresor
oferim-li nostre cor,
que és la gran, gran, gran
que és la fi, fi, fi
que és la gran, que és la fi,
que és la gran finesa
de nostra pobresa.

El Noi de la Mare

Què li darem a n'el Noi de la Mare?
Què li darem que li sàpiga bo?
Li darem panses amb unes balances,
Li darem figues amb un paneró.
Què li darem al Fillet de Maria?
Què li darem al formós Infantó?
Panses i figues i nous i olives,
Panses i figues i mel i mató.

Tampatam tam que les figues són
verdes,
Tampatamtam que ja maduraran.
Si no maduren el dia de Pasqua,
maduraran en el dia del Ram.

